

REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİRLER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın: 975 — 25)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MART 1964

KIBRIS

Ö Z E L S A Y I S I

İÇİNDEKİLER :

Türk Kıbrıs'ın Tarih ve Etnolojisi
Kıbrıs Amadoku'nun Tabii Sınırı İçindedir
Kıbrıs Türk Gelenek ve Göreneklere
Kıbrıs'ta Türk Adaleti
Kıbrıs Nakışı
Yabancı Gözüyle Lefkoşa *Türk Evleri*
Kıbrıs'ın Tabii Servetleri ve Türk Harsı
Kıbrıs Türkleri ve Düğün Adetleri
Hala Sultan Tekke ve Camii
Kıbrıs Anıları
Kıbrıs'ın Aşık Kenzi ve Kıbrıs Destanı
Aşık Ali İzzet Özkan Kıbrıs'ta
Kıbrıs Bibliyografyası

Ihsan HİNÇER
Prof. Dr. M. AKDAĞ
Hasene ILGAZ
Mehmet Ali GÖKBERK
Muzaffer ÖZBAŞ
Hasmet GÜRKAN
M. Ali KAĞITCI
Sadi Yaver ATAMAN
Gündüz ARTAN
Dr. H. Cemal LOKMANHEKİM
M. Halit BAYRI
Ethem ÖNÜR
Bora HİNÇER

SAYI: 176

KURUŞ: 100

225
İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DİŞ MUHABİRLER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın: 975 — 25)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MART 1964

KIBRIS

ÖZEL SAYISI

İÇİNDEKİLER :

Türk Kıbrıs'ın Tarih ve Etnolojisi
Kıbrıs Anadolü'mün Tabii Sınırı İçindedir
Kıbrıs Türk Geleneği ve Göreneği
Kıbrıs'ta Türk Adaleti
Kıbrıs Nakışı
Yabancı Gözüyle Lefkoşa Türk Evleri
Kıbrıs'ın Tabii Servetleri ve Türk Harsi
Kıbrıs Türkçileri ve Düğün Adetleri
Hala Sultan Tekke ve Camii
Kıbrıs Amları
Kıbrıs'ın Aşk Kenzi ve Kıbrıs Destanı
Aşk Ali İzzet Özkan Kıbrıs'ta
Kıbrıs Bibliyografyası

İhsan HİNÇER
Prof. Dr. M. AKDAĞ
Hasene İLGAZ
Mehmet Ali GÖKBERK
Muzaffer ÖZBAŞ
Haşmet GÜRKAN
M. Ali KAGITÇI
Sadi Yaver ATAMAN
Gündüz ARTAN
Dr. H. Cemal LOKMANHEKİM
M. Halit BAYRI
Ethem ÖNÜR
Bora HİNÇER

SAYI: 176

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

**Yeni yıl
size şans
ve servet
getirecek**

1964
yılında

6

APARTMAN DAİRESİ

Ayrıca çeşitli Para ikramiyeleri

750 000 TL.

45 000 000 TL. sermaye 32 şube

ANADOLU BANKASI

Vadeli her 50.
vadesiz her 100 liraya
ayrı bir kur'a numarası.

(Feza Reklâm: 19 — 26)

100 de 100 SAFTIR

(Faal: 1143 — 27)

ÜNYON

SİGORTA

KUMPANYALARI

Paris Merkezleri: 9, Place

Vendome

YANGIN, KAZA, TRAFİK

VE

HAYAT

Türkiye İşletme'eri

Ünyon Han, Galata

İstanbul

Telefon: 44 48 88

Telgraf: ÜNYON

(Folklor: 28)

23 Mart 1966

Sat : Rafet Körük'ü

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ: İHSAN HİNÇER

No. 176

MART 1964

YIL: 15 — CİLT: 8

TÜRK KIBRIS'IN TARİHİ VE ETNOLOJİSİ

Yazan: İhsan HİNÇER

Kıbrıs'a ilk yerleşen kavim, tarihten önceki çağlarda Nuh'un oğlu Yafes'in torunu Yavan'ın oğlu Kittium (1) ile gelenlerdir (2). Bilindiği gibi Türk soyu Yafes'ten türemiştir. Ada daha sonra M. Ö. 3000 yıllarında Sümer 2000 yıllarında Babil, Aka Türkleri, Asur, M. Ö. 1450 yıllarında Mısır, 1300 yıllarında Hitit, M. Ö. 1000 yıllarında Finikeliler, M. Ö. 550 yılı sıralarında İran, 100 cü yılda Romalılar tarafından zaptedildi.

Aka Türkleri buralara mitoloji, kültür, sanat ve savaş tekniklerini de beraber getirdiler. Daha sonra Girit, Sisam ve Rodos'u aldılar. Buralardaki yer, mitoloji ve tarih olaylarına adlarını verdiler.

Milattan sonra ise 700 yıllarında Halife Osman zamanında Muaviye tarafından alındı. Müslümanlar böylece ilk deniz savaşını yaparak Kıbrıs'a ayak bastılar. 1040 yılından sonra Bizanslılar Kıbrıs'a hâkim oldular. Daha sonra Türk — Mogol İmparatorluğu bütün Yakın Şark ve Avrupa kıyılarında dayandığı zaman Cengizhan'ın torunu Cuci Han, onları sonra da Batuhan Kıbrıs'ı "kanadı altına aldı" (3). Daha sonra Lâtinler, Aslan Yürekli Rışar zamanında 1335 de adayı ele geçirdiler 1500 yılına doğru da Venedikliler Adaya girdiler.

Osmanlı Türkleri ise, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman zamanında üç kıtaya hâ-

kim olmuşlar, Avrupa'nın ortasına kadar yayılmışlardı. Mısır'ın fethinden sonra Kıbrısın alınması gerekiyordu. 1570 yılında İkinci Selim tarafından Kıbrıs seferine karar verildi. Ordu-yı Hümayun'un başına Vezir Lala Mustafa Paşa, donanma komutanlığına da Damad Piyale Paşa getirildi. Anadolu, Ceza-yir, Karaman, Sivas, Halep, Zülkadir, Kilis, Rumeli, Yanya, Mora, Prizren ve Elbasan Beylerbeyi ve Beyleri de beyliklerinden asker toplayarak bu harekâta katıldılar. Mayıs 1570 de İstanbul'dan denize açılan 360 parçadan toplanan Donanma-yı Hümayun 50.000 piyade 6.000 gemilere bindirilmiş süvari, yeniçeri ve istihkâm kuvvetile Kıbrıs önlerinde göründü.

1 Temmuz 1570 de Limasol'a çıkan Türk askerleri, buradaki kaleyi aldılar. Daha sonra Larnaka ve Lefkoşa zaptedildi. Bunu takiben de Girne ve Baf'a girildi. Bir yıl sonra da Magosa alınarak 1 Ağustos 1571 de imzalanan andlaşma ile Venedik askerleri 15 Eylül 1571 de Kıbrısı terkettiler.

Bilhassa Konya halkı bu sefere büyük ilgi gösterdi. Hâlen Konya'da Türbe-i Mevlâna'da mefûn Konya ve Karaman Beylerbeyi Hasan Paşa da fethi memur edildi. Konya ve havalisinden topladığı askerlerle savaşa katıldı. Ölenler şehit oldu. Kalanların çoğunluğu Kıbrıs'a yerleşti. Bekâr gönüllülerin oradan kız alıp Türk karakterlerini bozmamaları için Kıbrıs'a Anadolu'dan Türk kızları göndermi-

ye karar verildi. O zaman bu hâdiseye "Kıbrıs'a kız sürgünü" denilmesi meşhurdur.

Türkler Adaya yerleştikten sonra Venedikliler zamanındaki vergi sistemi kökünden kaldırıldı. Yerine 3 misli hafif vergiler konuldu. Ayrıca Anadolu'dan gelip yerleşenlere 3 senelik vergi muaflığı tanındı. Yerleştikleri topraklar kendilerine verildi, Kıbrıs'ın fethine ait aşağıdaki vesika bu hususu aydınlatmak tadır:

"Vilâyet-i Karaman'da vâki olan Kadılar hüküm ki,

Hâlâ taht-ı kazanızdan eğer reâyâ ve eğer gayriden Kıbrıs'a varup sâkin olmak isteyenleri men'eylemeyüb göndermek emredüb buyurdum ki ... (*) vüsûl bulduktaki anın gibi taht-ı kazanızdan eğer reâyâ ve eğer gayriden ihtiyarları ile cezire-i Kıbrıs'a varup sâkin olmak isteyenlere icâzet viresin ki cezireye varup murad edindikleri yerlerde sâkin olup kâr ü kışblerinde olalar.

"23 Zilkade 978"

(*): Vesikanın aslında dahi burasının boş bırakıldığı görülmektedir (4).

Kıbrıs'ın fethi konusunda yakılan türkî ve destanlar da büyük bir yer tutmaktadır (5).

1790 da Kıbrıs'ta 60.000 Türk, 20.000 Rumca konuşan kitle vardı (6). Hâlen Adada 120,000 Türk olmasına rağmen, Kıbrıs dışındaki 400 bin Kıbrıslı Türk yaşamaktadır. Halbuki Kıbrıs'taki Rumların o/o 80 ini dışardan gelen Rumlar teşkil etmektedir. Buradaki Yunan asıllı samlanların dahi Rum olmadığı hususunda ünlü Antropoloji âlimi Fugène Bitard 1924 de yayınladığı "Les races et l'histoire" adlı eserinin 165 ci sayfasında, Karadeniz, Ege ve Akdenizdeki nüfus ekseriyetini hiçbir zaman Yunanlıların teşkil etmediğini, bunların damarlarında Yunan kanı bulunmadığı halde Yunanlılaştırılmak istendiğini ortaya koymuştur (7).

Kıbrıs Vakıflar İdaresi, idarî ve içtimai cepheden de Kıbrıs'ı bir Türk ili olarak muhafaza etmiştir. Kıbrıs topraklarının yarısından fazlası Türklerin tapulu malıdır.

1570 den 1878 e kadar 308 yıl Kıbrıs'ın hâkimî olan Türkler, Avrupa'da dolayısıyla Bosna - Hersek ve Kars cephesinde geri çekilmemiz üzerine Haşmetli Britanya-ya Kebir

ve İrlanda Memaliki Müctemiası Kraliçesi ve Hindistan İmparatoriçesi Hazretleri ile Zâtı Şevketsemâî Hazreti Padişahî'yi temsilen imzalanan muahede ile "Rusya, Kars vesair zaptetmiş olduğu yerleri Devleti Osmaniyeye red edecek olursa, İngiltere de Kıbrıs'ı tahliye" ve bize iade edecekti. Bu vaziyet Birinci Dünya Savaşı başına kadar devam etti. Rusya 1917 den sonra Kars ve Ardahan tahliye ederek geri çekildi. 1878 tarihli andlaşmaya göre İngiltere'nin de Kıbrıs'ı tahliyesi gerekirken, buna yanaşmadı. Üstelik Britanya Kıbrıs İmparatorluğuna ilhak ettiğini açıkladı. Cihan Harbi mağlûpları arasında bulunduğumuz için bir şey yapamadık. 1924 de Lozan andlaşması ile de taraflar bu emri vakiyi kabul etmek durumunda kaldılar.

İngiltere, Kıbrıs'taki Türk izini silmek için ne mümkünse yaptı. Zira Kıbrıs, Britanya İmparatorluğunun deniz yolu üzerinde hayatî bir ehemmiyet taşıyordu. Bu aksi bir netice verdi. Adaya yerleştirdiği göçmen Rumlar, Kıbrıs'taki başka ırklardan gelme Hristiyan Ortodokslarla birleşerek 1921 ispanile İngilizleri Adadan atmaya teşebbüs ettiler. 1955 ten sonra Ortodoks ve Rumlar yeniden isyan hareketlerine başladılar. O zaman Adanın eski sahibi Türkler de seslerini duyurmadığı başladı. Uzun mücadeleler sonunda nihayet Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'dan mütesekkil üç garantör devletin karar ve işbirliği üzerine 19 Şubat 1960'da imza edilen andlaşma ile Kıbrıs'ta seçimler yapıldı ve 16 Ağustos 1960 da da Cumhuriyet idaresi kuruldu.

1963 Aralık ayının 25 ci günü Kıbrısı tamamen ele geçirmek isteyen Ortodoks Hristiyan Kıbrıslılarla göçmen Rumlar tekrar harekete geçtiler. Fakat bu defa karşılarında İngilizler değil, Türkler vardı. Başlarını taşavurdıklarını çabuk anladılar.

Zira, Türklük, içtimai yaşayışının bütün belgelerle Anadolu'yu Kıbrıs'a götürmüş, damgasını basmıştır. Hiç bir müdahale onu etkilemediği ve bütün varlığıyla yerleştiği Kıbrıs'tan, bu haklı sebepler dolayısıyla sökülmüyacaktır.

1960 yılında Kıbrıs'ın nüfusu 560.000 e çıkmıştır. Bunun 120.000 i Türk, 400.000 i Ortodoks Hristiyan ve Rum, geri kalan kısmı da Arap, Ermeni, Maroni ve İngilizdir.

Kıbrıs Türkler Zeybek oynarken (1878 de çıkan The Graphic dergisinden)

400.000 i bulan Ortodokslar Yunan (Elen) ırkından olmamalarına rağmen din dillerinin Rumca olması sebebiyle kendilerini Rum sanmakta, daha doğrusu saymaya gayret etmektedirler.

Türkler Kıbrıs'ı terk edeli 100 yıla yaklaştığı halde Türk âdet ve ananesi, giyim ve kuşamı, el sanatları ve din birliği tamamen yaşamaktadır. Müftülük, Evkaf işleri, Şer'iye Mahkemeleri dahi bütün baskılara rağmen ayakta kalabilmiştir. Nüfusun beşte birinden biraz fazlasına sahip olan Türkler, Adanın çiftlik arazisinin o/o 51 ine, şehirlerdeki iskân sahalarının da o/o 40 ına sahiptir (8).

Kıbrıs, Türkiye topraklarından sadece 40 mil, Suriye'den 60 mil, Mısır'dan 240 mil, Yunanistan'dan ise 683 mil uzaklıktadır. Kıbrısın jeopolitiği de Türkiye'nin bir parçası olduğunu göstermektedir.

Kıbrıs Anadolu'nun Akdenizdeki devamıdır.

(1) Kittium, Larnaka civarındaki bir limana da şehir ismi olmuş, Finikeliler zamanında gelişmiştir.

(2) Prof. İsmail Hikmet Ertaylan: Tarih Boyunca, Kıbrıs. Yeni İstanbul Gazetesi 7.5.957

(3) Leon Kahur — G. Bahtiyar Göker: Gökbayrak, Sf. 291. Ayrıca bakınız: Burhan Basım ve Yayınevinin yeni başkısı, Sf. 194

(4) Muzaffer Erdoğan: Onaltıncı asırda Konya.

(5) Tarih-i Osmanî Mecmuası, Cilt 13-24, Sayfa 1177 - 1231.

(6) Report of M. de Vezin, English Consul General in Cyprus, Excerpta Cypria. Page 368, By C. D. Comphary.

(7) İsmail H. Danismend: "İslâm ve Türk Tarihinde Kıbrıs". Türk Düşüncesi Dergisi. Cilt 8/9, Sayı 15-16 — 48-49, Şubat-Mart 1958, Kıbrıs sayısı, Sf. 14.

(8) Kemal Rüstem: Güzel Kıbrıs Resimlerle, Lefkosa. Rüstem Kitabevi. Sf. 6. Kitap Amsterdam'da 1961 de basılmıştır.

KIBRIS ANADOLU'NUN TABİİ SINIRI İÇİNDEDİR

Yazan: Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ

Yunanlılar 150 yıldan beri tutuldukları romantik bir ruh hastalığından, yani, eski Grekler veya orta zaman Bizansları gibi Ege ve Akdeniz çevresinde bir devlet oluvermek hülyasından (megalo idea'dan) kendilerini henüz kurtarmış değillerdir. Halbuki başka hiç bir millet, bu gün toprakta ancak fosilleri ya, tan o devirlerden herhangi bir miras iddia etmiyor. Çünkü, dünyanın şimdiki siyasî coğrafyası çağımıza hâkim olan bağımsız millî toplulukların birbirleriyle asırlar boyunca mücadele ve münasebetleri neticesinde çizilmiş tabii bir bölüşme hâdisesidir. Bundan böyle her milletin belli hudutlar içinde kendine edindiği bir vatani vardır ve bu durumu siyasî bir takım Kombinezonlarla değiştirmeye çalışmak beyhude bir gayret olur. O halde Yunanlıların yeni bir İyonya veya Bizans Devleti kurmayı hayal etmeleri fosile can vermiye çalışmak kadar mantıksızlık olur.

Kıbrısın siyasî kaderini tayin ederken elbette tarihî haklar da hesaba katılacaktır. Ancak mesele millî devletler çağı demek olan şu son sekiz on asırdaki hâdiselerin ışığı altında tetkik olunmak zorundadır. Kıbrısın da dahil bulunduğu Yakınsark'a bu günkü siyasî gehresini veren en büyük tarihî hâdise hiç şüphesiz yok ki Türkiye'nin XI. Asırda Anadolu'da kuruluşudur. Türkler yeni vatanlarına geldikleri zaman buralarda çeşitli ırktan bir çok hristiyan halk yaşıyordu ve bunlar arasında sayıca hayli kalabalık olan Rumlar da vardı. Fakat Rum ahalî dahi tonlu bir kitle teşkil etmenin Anadolu'nun her tarafında dağınık bir haldeydiler. Maamafih Marmara ve Ege vörelerinde Rum nüfus ötekilerden daha sık idi.

Anadoluyu ve tabii hudutları itibarıyla ona bağlı verileri Türklere ebedî surette anavatan yapan fetihler Kıbrıs da içine almak üzere başlıca dört safhada başarılmıştır:

1 — Malazgirt zaferinden hemen sonra Anadolu'nun üçte ikisi Türklerin eline geçmiş bulunuyordu. Türk ahalinin Anadolu yaylalarına yerleşmeleri o kadar cabuk ve kitle hâlinde olmuştur ki, fetihten kısa bir zaman sonra bütün asabiyetleriyle memleket içine dalan

haçlı orduları bile Türklerin Anadolu'ya çizdikleri tarihî kaderi değiştiremediler.

2 — Ege çevresini ve Marmara etrafını Türkler siyasî bakımdan en zayıf oldukları 14. asrın başlarında istilâ ettiler. Birer Beyin kumandasında gruplar teşkil eden halk Batıya doğru kendilerine seçtikleri bölgeleri bir anda zaptederek eskiden olduğu gibi hiç yadırgamadan yerleşip vatan tuttular. Bu esnada Rum köylülerinin yeni gelenleri kurtarıcı gibi karşıladıklarını ve Bizans askerlerinin mukavemetini kırmak için ellerinden geleni yaptıklarını söylemeliyiz.

3 — Çevre olarak Anadolu'ya bağlı bulunan Rumelinin fethi işine XIV. asrın ortalarında Osmanlılar giriştiler. Bu teşebbüsü de aynı kudretle başaran Türk orduları pek kısa zamanda Kuzeyde Tunaya Batıda Vardar ırmağına ulaştılar. Bu iki suyun çevrelediği Rumeli toprakları 50 yıl gibi kısa bir zamanda Türkiye için ikinci bir Anadolu hâline geldi: o kadar ki, bütün Anadolu Timur'un eline düştüğü vakit, devlet öteyaka sayesinde ayakta kalabildi. Aynı sırada başlayan şehzadeler çekişmesinde Vardar—Tuna—Marmara arası topraklar Anadolu karşısında ikinci bir Türkiye teşkil ederek bu anlaşmazlıklarda ve Ankara bozgununun yitirdiği rejimi tekrar kurmakta üstün bir rol oynadılar.

Burada şu noktaya önemle işaret etmeliyiz ki, Batı Anadolu ve Rumelinin Türk Yurdu olmasıyla ilgili çekişmelerde Rumların ne karşı koymalarına ne de bir ayaklanmalarına hiç rastlanmıyor. Çünkü bu çevre Rumların da milliyet şuuru yoktu ve Yunanlılar arasında da millet olmanın ilk belirtileri ancak bugün Yunanistan dediğimiz yarımada da görülmeve başlamıştı. Orada Bizans'tan avrı despotlukların kuruluşu şüphesiz siyasî havata doğu sun derebeylik safhasını teşkil ediyordu ve eğer Türkler yarımada girmemiş bulunsalardı belki de bir Yunan Krallığı daha o zaman doğacaktı.

Maamafih Yunan Yarımadasının Türk hâkimiyetine girişi, orada, bir Yunan Krallığı kurmak hususundaki şartların kaybolup gitmesine değil, kuvvetlenmesine yardım etmiş-

ARAŞTIRMALARI

tir. Çünkü Kuzeyden ilerleyen İslavlara ve Batıdan ikide bir musallat olan katolik lâtînlere karşı Rumluk Türklerce muhafaza altına alınmıştı. Hele Tesalya'dan yukarılardaki yerlerin bugün İslav değil de Yunan toprağı olduğu, dört asırlık Türk hâkimiyetinin Yunanlılara sağladığı en büyük nimettir.

4 — Gerek tarihi ve gerek coğrafi bakımdan Anadolu'nun deniz içine uzattığı kolları gibi bulunan Ege Adaları ile Kıbrısın fetholunmaları, Anavatanın tabii hudutlarına ulaştırılması yolunda yapılan hamlelerin dördüncüsünü ve son başarıyı teşkil eder. Bu adaların ve Kıbrısın geç sayılacak bir tarihte, XVI. Asırda alınmaları bir taraftan buraların katolik hristiyanlar elinde bulunması ve diğer taraftan da Türk deniz kuvvetlerinin ancak bu asırda Avrupa donanmasına üstün hale gelmesi sebebiyle olduğu aşîkârdır.

Bilindiği üzere, Ege ve Doğu Akdenize serpilen Adalardan bir kısmı Yunan sahilleri boyunca sıralandığı halde, diğer bir kısmı da doğrudan doğruya Anadolu sahillerine bitişik denecek kadar yakın bulunmaktadır. O zamanki Osmanlı idaresi bütün Türk kıyılarındaki adaları Anadolu'da en yakın oldukları birer sancağa bağladığı gibi, Yunan kıyılarına yakın olanları da oradaki sancaklara katmıştır. Şu halde, bugün Yunanistan Egenin Anadolu geçesine düşen adaları almakla, iki devlet arasında tarihî hâdiselerin ve hele değişmesine imkân olmayan coğrafi teşekkülün çizdiği tabii hudud hattını aşmış, âdetâ Türk komşusunun bahçesine gecekondu yapmış duruma gelmektedir.

Kıbrısın tarihinde Yunanlılarla yakından veya uzaktan ilgili hiç bir hâdise yoktur. Demek oluyor ki, Yunanistan için, ada üzerinde tarihî bir hak iddiası versizdir. Türkiye'nin Kıbrıs ile olan siyasî münasebetleri Selçukiler devrinde baslamakla beraber, Osmanlıların Türkiye birliğini henüz tam kuramamış oldukları XVI. asrın başlarında, Güney Anadolu ve bu bölgenin bir parçası sayılan Kıbrıs da ha ziyade Mısır sultanlarının nüfuzunda idi. Su halde, Yavuz Sultan Selim bütün Doğu Akdeniz etrafını Türk hudutları içine alınca Kıbrıs adası için Venediklilerin Mısır sultanlarına ödemekte oldukları 8000 dukadan ibaret yıllık vergi de hukukan Türkiye'ye geçiyordu. Görülüyor ki, devletimiz ada üzerindeki ilk

siyasî hakkını 1517 sıralarında elde etmişti.

Yavuz'un azimli hareketiyle bütün Güney ve Güneydoğu Anadolu tekrar Türkiye'nin siyasî hudutları içine dönünce (Çünkü, buralar Selçukî Hanedanı çöktüğünde elden çıkmıştı). coğrafi ve iktisadî yönlerden bu bölgelerin bir cüz'ü olan Kıbrısın da aynı birliğe dahil olması bir zaruret haline gelmiş bulunuyordu. Ayrıca Mısır, Suriye ve başka Şark limanlarıyla İstanbul arasındaki deniz münasebetleri ve dolayısıyla İmparatorluğun emniyeti bakımından da Kıbrıs fetholunmak zorunda idi. Venedik idaresinden çok şikâyetçi olan ve ağır vergiler altında ezilen yerli hristiyan ahalî de, tabii olarak iktisaden bağlı bulundukları Türkiye'ye siyaseten de bağlanmak istiyorlardı. Bu gayeyi temin için Padişaha defalarca başvurmuşlardı. Egedeki adalar alındıklarından beri Anadolu'nun bir parçasından başka bir şey olmayan Kıbrıs'ın yabancı bir elde bulunması son bir pürüz olarak kalıyordu.

Şu halde, yukarda sayılan zaruretlar Türk hükümetini adayı zapt için 1570 de harekete geçirdi. Venediklileri Kıbrıs'tan çıkmaya mecbur etmek için ada iktisadî abluka altına alındı ve Anadolu ile olan münasebetler katı surette yasak olundu. Bu vaziyette, büyük bir geçim sıkıntısına düşen Kıbrıslılar İçel Valisi vasıtasıyla İstanbul'a bir heyet yollayıp, adanın fethini kendileri istediler. Kıbrıs ahalisine mal, can ve ırz emniyeti vadeden padişah adanın fethine böyle bir dâvetle başladı.

Kıbrıs adasını anavatanına bağlamak üzere tertip olunan sefer diğer geniş Osmanlı fetihlerindeki gibi çok farklı geçmişti. Hükümet bütün Anadolu ahalisini gönüllü yazılmaya dâvet etmiş, Türk halkı da umulandan çok üstün bir ilgi göstererek, adaya âdeta akmıştı. O kadar ki, bir çok Valiler, herkes Kıbrıs'a gittiği için, asayiş kurmak üzere, tutacak adam bulamadıklarından şikâyet ediyorlardı.

Hükümetin kendilerine vereceği çiftlik ve tarlalara sahip olmak üzere Kıbrıs seferine giden gönüllüler büyük bir çoğunlukla bekâr olduklarından, anavatanında bazı kaza kadıları onların orada yerli halktan kız almak suretiyle Türk karakterlerini bozmalarını önlemek düşüncesiyle Anadolu'dan Türk kız göndermeye teşebbüs ettiler ve bunun için yer yer heyetler kurdular ki, o zaman, bu hâdise

"Kıbrıs kız sürgünü" diye meşhur oldu.

Kıbrıs adasının Türk vatani için ne kadar hayatî değere sahip olduğu hakkında tam bir şuura sahip olan o zamanki Türk hükümeti buranın Türkleşmesi için gönüllüleri yeter bulmayarak, Anadoludan mühim miktarda bir nüfus kitlesini adaya nakletmeye karar verdi. Çocuksuz ailelerin ve hastalıklı olanların iskâna kabul edilmeyişleri, göçeceklerin, imkân olursa, topraksızlardan seçilmesi, bu olmazsa toprağı olanların bütün emlaklarının devlet eliyle satılması gösteriyor ki, Kıbrısın Türkleşmesine katî surette azmolunmuştu.

Konya, Kayseri, Sivas, Amasya, Kasta. monu vilâyetlerinin çevrelediği geniş bir bölgeden 40 bin haneyi Kıbrıs'a yerleştirmek üzere tatbikine geçilen bu iskân plânı tam başarı ile tamamlanmadıysa da, adaya, büyük miktarda bir Türk kitlesi yerleştirildi. Elde bulunan vesikalara göre gönüllü levend olarak veya göç suretiyle Kıbrıs'ta yerleşip kalanların miktarı 60.70 bini buluyordu. Bu, yerli halkın XVI. asırdaki miktarıyla kıyaslanınca büyük bir rakam sayılır.

Kıbrıs Türkiye'ye geçince, hükümetin bu raya verdiği yeni idarî düzen de, adanın Anadolunun bir parçası olduğu hakkındaki katî kanaati gösterir. Bir defa, Kıbrısın her tarafındaki kaleler tamir edilip anavatanakine benzer bir emniyet ve asayiş sistemi kuruluyor. İskân edilen halka, burasının Anadoludan hiç farklı olmadığı ve elden geri çıkmasına katîyen müsaade edilmeyeceği hususlarında teminat veriliyor, ada Anadolunun güne-

yindeki İçel ve etrafı ile tek bir vilâyet teşkil etmek üzere, birleştirilip bir Valinin idaresine veriliyordu. Yerli halkın Venedikliler zamanından kalma vergi kanunlarını kaldırıp, yerine, onların üçte birinden daha hafif olan Osmanlı vergi kanunu geçiyordu. Anadoludan gelip yerleşenler üç sene vergi vermeyeceklerdi.

Hü'âsa, Kıbrıs, İngiltere'ye verildiği 1878'e kadar Türk idaresinde, Güney Anadolu ile tek bir vilâyet halinde geçirdiği uzun asırlar sırasında, gerek idarî ve gerek iktisadî ve coğrafi bakımdan daima Anadolunun bir parçası sayılmış olup, bu sayede önemli de bir Türk nüfus çoğunluğu sağlanmıştı. Ada ancak ecnebi idaresine geçtikten sonra Türk ahaliye gösterilen iktisadî - idarî zorluk ve hattâ siyasî haklar itibarıyla hristiyan ahaliden farklı işlere tâbi tutulması, buradan, Türkiye'ye gerisin geri bir göç yaratmış, bu hal 80 yıldan beri Rum çoğunluğun doğmasına sebep olmuştur.

Cumhuriyet devrinden önce, devletin içine düştüğü siyasî zaafıktan faydalanılarak yaratılan bu Türk aleyhtarı şartlar Kıbrısı Türk siyasî hudutları dışında kabul etmiye kâfi gelmiyecektir. Çünkü, bu Ada tarihi, iktisadî ve coğrafi bakımlardan Anadolunun tabii hudutları içine düşer. Yalnız siyasî gayelerle çizilen hudutlar ne kadar garantili olurlarsa olsunlar, daima zoraki ve sun'î kalıvorlar; coğrafya, tarih ve iktisadî şartların çizdiği tabii hudut mefhumu ise, insan cemiyetlerinin siyasî kaderleri üzerindeki hükmünü ergeç yürütecektir.

Bir Geziden Notlar:

KIBRIS TÜRK GELENEK VE GÖRENEKLERİ

Yazan: Hasene ILGAZ

Kıbrıs baştan başa gezerken gitliğimiz her yerde Kıbrıslı Türk kardeşlerimiz eski bir görenek ve âdete dayanarak bizi tütsülediler. Biz tütsünün ne demek olduğunu ve insanların bu kadar güzel tütsüleneceğini asla düşünmemiştik. Herhangi bir yerde oturur oturmaz hususî bir şekilde yapılmış ve daha doğrusu ev sahibinin zenginliğine göre gümüş bakır ve ekseriya toprak buhurdanlıklar ve bazan da bir yemek kevgiri üstüne konan ateş üzerine atılmış zeytin yapraklarıyla tütsülen. dik. Bu tütsüyü daima yemek yerken, otururken, otomobilden inerken kadınlarımız ve kızlarımız yaptı. Her biri birbirinden daha güzel, daha nazik olarak tütsü kabını yanaklarına, yüzümüze doğru yaklaştırdılar. Biz de hafif dumancıkları ellerimizle yüzümüze ve vücudumuza doğru çekti. Yapılan bu tütsüleme Kulezülerin okunduğunu ve bunun nezar için olduğunu öğüendik. Biz de, bizi tütsülemek zahmetinde bulunanlara teşekkür ettik ve bu eski Türk âdetini yeniden yaşadık ve andık.

DAVUL VE ZURNA

Kıbrıs gezintilerimizde birçok yerlerde bizi davul ve zurna ile karşıladılar. Davul ve zurna şarkın neşesini haykırmak ve duyurmak için en büyük bir vasıta. Davul dünyanın hiç bir tarafında, hiç bir musiki âletine nasip olmayan siyasî ve içtimai bir hüviyete sahiptir. Davul istiklâl ve bir zaferi müjdeler, davul bir mevzii sevincin habercisidir. Davul seçkin misafirleri ağırlar. Davul bir hareketin bir toplanmanın ve resmî bir kudretin nişanesidir.

Davul o kadar bizdendir ki Osmanlı beyliğinin teessüsünde (1288) bir hükümdardan bir beye bayrakla birlikte davul gönderilirse o bey artık müstakil sayılırdı. Davul, köy ve köylü, birbirini tamamlar.

Türklerde davulun kıymet ve ehemmiyeti pek büyüktür. Hattâ Selçuklu Sultan Alâettin tarafından istiklâl alâmeti olarak gönderilen bir tuğ ile bir de bayrağı bağlı bulunan davulu Osman bey parlak merasimle karşılamıştır. O davul Fatih Sultan Mehmet zamanına kadar her ikinci vakti Osmanlı sarayında çalınmış ve çalınırken de Padişahlar tarafından

Kıbrıs'ta Türk kızları millî giyimleriyle

ayağa kalkmak âdet hükmüne girmiştir. Fatih 160 senelik hürmet kâfidir diye ayağa kalkmıyarak o âdeti ilga etmiştir.

Köy gezintilerimizde işte davulun, zurnanın çekici nağmeleri bizi böyle karşıladı. "Selâmladı. Bağrına bastı. Bir taraftan da bizim geldiğimizi, yüzümüzdeki sevinç dalgasını, gözlerimizdeki memnuniyeti görerek, hissederek tokmağının sesiyle köyüne ve köylüsüne duyurdu.

Bu gezintimizde tekrar gördük ki davulu hiç bir millet Türkler derecesinde faydalı bir unsur haline getirememiştir. Ve getiremez.

KIBRISTA YELPAZE MODASI...

Umumiyetle Akdeniz iklimine tâbi olan Kıbrıs'ta kışlar yağışlı ve serin, yazlar ise kurak ve çok sıcak geçer. Yazın ovaların bunalıcı, kavurucu sıcaklarından kaçan Kıbrıslılar Trodos dağları ile güneyinde bulunan ve denize doğru açılan Platres yaylaları üzerindeki çamlık billûr sulu mıntakalardaki evlere koşarlar. Buraları yazın mütemadiyen dolar,

Kıbrıs'ta bir Türk düğünü ile el sanatlarından dokuma tezgâhı.

Kıbrıs'ta Sünnet olacak Türk çocukları elöpmelik giyimleri ve kılıçları (1936)

boşadır. Bunlardan birinde bir gece kalarak istirahat etmek istediğimiz halde bütün tavas. utlara rağmen yer bulamamış ve nâçar yine şehre dönmeğe mecbur kalmıştık.

Kıbrısın herhangi bir kazasında vazife ve iş icabı veya malî zaruretler yüzünden sayfiyeye gidemiyen Kıbrıslılar buna basit bir çare bulmuşlardır. Bu da yelpazedir. Sokaklarda, caddelerde kadın ve erkeklerin ellerinde hurma dallarından örülmüş yelpazeler görürsünüz. Resmî ziyaretlerden birinde konsolosluk binasına tebrike gelen erkeklerde, kahve-lerde, gazinolarda, toplantılarda, alışverişte hasılı her yerde böyle renkli sazlardan örülmüş yelpazeli insanlar gördük. Bu yelpazelerle yüze gelen alev dalgası sağa ve sola itilir, biraz serinlik meydana getirilir. Ev ziyaretlerinde de böyledir.

Kapıdan içeriye girip de kanapenin üzerine oturur oturmaz ev sahibi elinize bakar, eğer elinizde yelpazeniz yoksa, ilk ikramı masanın üzerinde duran çeşitli renkte yapılmış yelpazelerden birini ince sapından tutarak elinize vermektir. Oturacağınız kadar oturur.

konuşur ve elinize verilen yelpaze ile serinler, ve giderken ev sahibine teşekkür ederek yelpazeyi bırakabilirsiniz.

Son gün Lârnakada idik. O gün Lârnanın çok sıcak bir günü imiş. Buranın sıcaklığı diğer kazalara da benzemiyor. Rutubetli, yapışkan, boğucu bir sıcak. Lârnakalı bayanlar ellerindeki yelpazeleri bize vererek serinlememize hizmet ettiler. Bu hizmetlerinden dolayı kendilerine teşekkür ettik. Yalnız ayrılırken de onu bizden almadılar. Şimdi arkadaşım bende öğretmen Hatice'nin ve bir de Lârnakalı bayanın verdiği iki yelpaze var.

KIBRISTA MİSAFİRLERE DİĞER BİR İKRAM

Kıbrıslıların bir diğer ikramı da iskemle takdim modasıdır. Bunun ne olacağını okuyucularımız şüphesiz ilk defa kestiremez.

Misafirliğe, gazinoya, kahveye, kulüplere gittiğiniz zaman eğer saygılı bir misafir iseniz derhal ev sahipleri tarafından oturma-yerinde ayaklarınızın istirahat etmesi düşünülerek ayağınızı dayamak üzere önünüze bir iskemle konur.

ARAŞTIRMALARI

Odada, salonda ne kadar misafir çoksa o kadar da fazla iskemle kullanılır. Yeni bir misafir gelince odada misafirin oturacağı başka bir iskemle veya koltuk kalmasa da ev sahibi ayakların istirahatine vermiş olduğu iskemleyi önünüzden almaz. Başka iskemle tedarikine başlar. Eğer siz bunu hissederek, کافی miktarda dinlendiğinizi söylerseniz o zaman başka. İster istemez peki derler. Ve iskemleyi misafire takdim ederler. Şüphesiz bu nevi ikramların ancak Kıbrıs gibi büyük evli ve büyük odalı yerlerde mümkün olacağını düşünürsünüz. Yoksa apartman hayatı yaşayan ve kutu gibi odaları bulunan yerlerde imkân olmadığında siz de bilirsiniz.

DİLLİRGA KÖYÜNÜN İNCİR YEMİNİ VE KIZLARA CİHAZ

Baf dönüşü Lefkoşa'ya bağlı olan Dillirga köyünün önünden geçerken otomobilimizde bulunan Çiftçiler Birliği Başkanı bay Behçet dikkatimizi bu köy üzerine çekerek inciri pek meşhurdur, şu büyük incir ağaçlarını tetkik edebiliyor musunuz, diye sormuştu. O dakikaya kadar asfalt üzerinden kayan otomobili. mizden buralara dikkat etmeğe zaman bulamamıştık. Fakat dikkat edince hakikaten pek büyük incir ağaçları bulunduğunu ve bunların şemsiye gibi uzun ve büyük dallar verdiğini, körpe olan bu dalları korumak maksadıyla her dalın altına direkler dikildiğini gördük. Bu ağaçlardan bazıları bu şekilde 50, bazıları 60, 100 direk taşımakta idi. Otomobili yavaşlatmamızı rica ettiğimiz Çiftçiler Birliği genel kâtibi Kemal Deniz her yerdeki nezaket ve ev sahipliğini tekrar bize gösterdi. Ağır ağır âdeta direkleri sayarak ilerlemeğe başladık.

Köylüler incir dallarına direk koydukça dalmı serbestçe uzadığını, toprağa değmesinin önlendiğini ve kesme ihtiyacının duyulmuyacağını söylüyorlardı.

Bunun için köylüler kendi yaşamalarına yardım eden bu ağaçlar üzerine yemin ederken 50 direkli 60 direkli veya 100 direkli incirin üzerine yemin ederim ki söylediğim doğrudur, demekte imişler. Burada incir ve ağacı köylü için âdeta bir totem oluyor demek. Ayrıca bu ağaçlar kızlara cihaz olarak da verilmektedir.

Yüz direkli incir ağacım kızıma cihaz olsun diye ana ve baba bu ağaçları kızları adına yazdırmaktadırlar. Bu ağaçlardan beheri-

nin yılda yüz İngiliz lirası varidat getirdiğini öğrendik.

DİLLİRGA KÖYÜNÜN LOKUM İNCİRİ

Dillirga köyünün cevizen biraz büyük beyaz lokum inciri pek meşhurdur. Bu incirler ağaçtan toplanır. Seyrek çakılmış tahta sandıklara yerleştirilir. Sandık çok sıcak olmıyan hususî incir fırınında bir müddet bırakılır. Kükürt buharı ile tütsü yapılır. Fırından çıktıktan sonra havalandırılır. Sonra sap ve burun tarafları karşı gelmek üzere iki el arasında bastırılır. Bir ve yarım okkahlık, iki yüz elli dirhemlik kâğıt kutulara yerleştirilerek Avrupalıya sevk edilir. Bu incirin belli başlı alıcısı Mısırdır.

KİSELİ ABANIN OYALI YEMENİSİ

O gece bahçede yemek yerken karşıma düşen masalardan birinde yaşlıca bir bayanın başına küçük papatyalardan yapılmış bir çelenk konulduğunu görmüş ve buna bir mâna verememiştik.

Yemekten sonra öğretmen Özdemir'in anesi diye tanıtılan bu bayanın başında bulunan papatya çelenginin sanatkârane bağlanmış siyah bir yazma yemeninin oyaları olduğunu görünce bayana tebrik etmeden duramamıştım.

Senelerin verdiği alışkanlıkla bağlanan bu yemeninin oyaları ince bir kadın zevkinin bütün zarafetini taşımakta idi. Öyle bir zevk ki o bir azmin, bir duygunun, bir buluşun, bir zarafetin sembolü idi. Üşenmeden meydana getirilen bu papatyalardan ikisini hâtır olarak yemeniden koparıp bana verdikleri zaman içim sızladı. Söylediğime, alâkalandığma pişman oldum. Birkaç gece sonra Viktorya kız lisesi bahçesinde aynı bayanla karşılaştım.

Ne yazık ki o gece yemenisini güzel bağlamadığından meydana gelen bu sanat eserini seyretmekten mahrum kaldık.

CANBULAT BEY VE İNCİR AĞACI

Magosa'da yüksek hisarın içinde etrafı demir parmaklıklarla çevrilmiş Canbulat'ın mezarı başındayız. Parmaklığa dayanmış konuşan arkadaşı dinlemekteyiz. Buraya halk Canbulat'ın türbesi demektir. Canbulat türbesi sıkıntıda olanlara yardım eden ve baş ucunda bulunan incir ağacıyla çocuksuzlara çocuk veren bir şahsiyet olarak tanılır. İncir dallarına bağlanan bezler, oradan kopan yapraklar, dallar halk inancının bir delilidir.

Magosa alınırken verilen binlerce şehidin Canbulat bir sembolüdür. Halkın rivayet ettiğine göre aslen Kilis'li olan bu zat muhasara sırasında şehre girmenin mümkün olmadığını görünce kale duvarları altından lağım-lar açtırmış ve bu lağım-ların en önünde ilerlerken kafası bir düşman kılıncı ile gövdesin den uçurulmuştur. Kahraman Canbulat bedeninden kopan başını koltuğunun altına alarak tekrar döğüşmüştür.

Rivayete göre, Türkler arasındaki bu söy-lentiler Hristiyanlar arasına da ulaşmış ve şehit Türk Paşasının hücumları dehşet salma-ğa başlamıştır. İşte, bu haber düşman safla-rında bozgun yaratmış, Magosa da teslim ol-muştur.

Şimdi Canbulat Paşanın şehit olduğu yerde bir türbesi mevcuttur ve etrafında in-cir ağaçları vardır. Çocuğu olmayan kadınlar bu ağacın incirlerinden yedikleri takdirde, çocuk doğuracaklarına inanırlar.

KIBRIS YEMEKLERİ

Kıbrıslıların hususî yemekleri varsa da bunlardan hiç birini yiyemedik. Bu yemekle-rin ekserisi baharat karıştırılarak yapıldığından belki de bizi çok ağırlamak zahmetinde bulunan sayın Kıbrıslılar, alışık olmadığımız bu yemekleri bize yedirmekten çekindiler. O-nun için bunların üzerinde ne fazla duracak, ve ne de bir hüküm ve kanaate vardığımızı açıklayabileceğiz.

Yalnız meşhur olduklarını öğrendiğimiz bazı yemeklerden bir kaçının isimlerini kısaca yazarak bu mevzuu kapatmak zorundayız.

1 — Bulgur köftesi: Bulgur, biraz su, kıy ma, soğan, maydanoz, fıstık, bahar karıştırıla-rak usulüne göre yapılır. Kızgın yağda kızar-tılır.

2 — Kolokas: Bu patatese benzeyen bir nebatır. Martta dikilir. Gayet büyük yapraklı-dır. Yaprakları cam gibi parlar. Hattâ yap-rağa su dökülse de yaprak ıslanmaz. Okkası bir buçuk şiline satılmaktadır. Bu nebata hiç su değmeden soyulur. Limonia tuz karıştırı-larak üzeri silinir. Ondan sonra bıçakla kırıl-ır. Et ile pişirilir.

3 — Bulles: Kolokas cinsindendir. Yal-maz daha küçük ve daha uzuncadır. Kabukları soyulduktan sonra patates gibi zeytinyağda kızartılarak limon sıkılarak yenir.

4 — Fostez: Bu ovalarda biten bir ottur.

Kendi kendine biter. Dikenlidir. Lefkoşa ova-larında çoktur. Sonbaharda olur. Bunu topla-yarak dikenlerini ayıklarlar, dalları kalır. Bu dalları bağlayarak demet halinde satarlar. Okkası 2 şilindir. Et ile pişer. Bu yemeği Kıb-rıslılar pek lezzetli bulmaktadırlar. Bu neba-tın sapları enginara benzerse de kalem incel-iğindedir.

5 — Yabani Enginar: Çok küçüktür. Ceviz büyüklüğündedir. Et ile pişer. Çok lez-zetli bir yemektir.

6 — Şeftali kebabı: Kıyma, rende lenmiş soğan, maydanoz, tuz ile yoğrulur. Kuzunun karın zarı alınır. Bu zar küçük parçalar hal-i-ne getirilir. Ve içine bu kıymadan konur. Şişe geçirilerek hafif kömür ateşinde çevire çevire kızartılır.

7 — Mülhiye: Eski bir Türk yemeğidir. Anadolunun ve İstanbulun birçok yerlerinde hâlâ seve seve yenilmekte ise de bazı yerler-de kâmilan unutulmuş vaziyettedir. Et ile pi-şer. İspanak yemeğine benzer.

8 — Orman kebabı ve diğer kebaplar: Kıbrıslılar tarafından çok sevilmekte, hattâ sabah kahvaltılarında pide ile şiş kebabı ve ciğer kızartması yenilmektedir.

9 — Bumar dolması: Bu yemek çok se-vilmektedir. İçki kıyma ile dolar, pişirilir, on-dan sonra sadeyağda kızartılarak yenir.

10 — Hellimli ve Zeytinli Bitta: Zeytinli bitta ile hellimli bittayı Kıbrıslılar pek sever-ler. Bu ekmeklerden biz de Değirmenlik Baş-pınarı denilen yerde billûr gibi akan bir su-yun başında Kemal Deniz'in hazırladığı hu-susî bir sofrada yedik. Bunların gerek hel-limli, gerek zeytinli unun içine maya konu-lup hamur yapıldıktan sonra içine zeytin ve ya hellim ilâve edilerek tepsilere dökülür. ve üzerine bolca tereyağı konur. Böylece fırında pişirilir. Bazan hellimli ekmeğin içine biraz da nane konabilir. Zeytinli ekmeğe de istenir-se biraz soğan doğranabilir.

11 — Kuyruklu Bitta: Koyunun kuyruğu eritilip yağı alındıktan sonra geri kalan kü-çük parçalarla zeytinli bitta gibi yapılır. Ya-ni hamur ile muamele olur. Fırına konarak pişirilir.

12 — Hellim: Hellim Kıbrısta meşhur bir peynirin adıdır. Kıbrısın en güzel hellimi Baf'ta yapılır. Çünkü bu civar hayvanlarının otlakları çiçekli olduğundan sütleri de kokulu

KIBRISTA TÜRK ADALETİ

Yazan: Mehmet Ali GÖKBERK

Kıbrıs'a ait tarihi memba ve me hazları ka-rıştırırken, elimize mühim vesikalar geçti. Bun-lar Türk adaletinin feth edilen muntikalarda ya-sıyan gayri Türk unsurlar için, en üstün hisler ve temiz düşüncelerle hareket ettiğini gösteren civanmert hükümlerdir.

Kıbrısı kana boyayan hareketler karşısın-da Türk hükümdarlarının ilân ettikleri adil ka-rarlar Birleşmiş Milletlerin karşısında Tür-kün büyük ve alıcenap ruhunu ifade eden abi-devî eserlerdir.

Bunları birer birer gözden geçirelim:
**KIBRISTAKİ REAYAYA HÜSNÜ MUAME-
LE EDİLMESİNE DAİR HÜKÜM**

Kıbrısta olan bölük ağasına hüküm ki,
Anda seninle olan bölük halkı reayanın ve oğullarının ve kızlarının bazisine yapışıp sabı-ka Lefkoşe fethinde esirin olup kaçurmuş idin deyi şuhudu ruzi imamet çeküp alıp ve gayri veçhile dahi reavaya yapışıp şer'i kavime muha-lifi vaz'dan hali olmadıkları istima olunmagn bu makule dava istima olunmayıp men olun-mağ için Kıbrıs Beylerbeyisine ve kadısına müekkeş hüküm gönderilmiştir imdi tayifai mez-bürenin reavaya haddini senin ademi zaptı ih-timamındadır buvur'um ki vüsul bulundukta anda seninle olan bölük taifesini muhkem zapt

ve lezzetli olduğu anlatıldı.

En iyi hellim keçi sütünden yapılmakta-dır. Beş okka süttten bir okka hellim çıkmak-tadır.

Hellimin mayası 20 günlük veya bir aylık kuzunun işkembesinin kırk katından yapılır.

Bu kırk kat iki taraftan bağlanır, bir ye-re asılarak kurutulur sonra hazırlanan süt içine bir miktar bu mayadan alınarak bir bez içine konur. Bu süt içinde yumuşadıktan son-ra el ile minceklanır, sonra süttün üstü bezle örtülerek bir saat bırakılır. Bu şekilde hazırlanan süt yoğurttan fazla sertleşir. Bunu ka-ğıplara koyarak bir çok muamelelerden sonra kaynatırlar; tekrar tekrar elden geçirerek peynir haline getirirler.

Uzun bir çalışmayı icabettiren hellimi Kıbrısın zengin, fakir her ailesi yapmakta ve misafirlerine baş ikram olarak sofralarında çıkartmaktadırlar.

edüp emrime ve şeri şerife muhalif ve olveç - hile reayaya ehli ayalarına yapıştırmayıp zül-lum ve teaddi ettirmiyenin cezirei mezbure Bey lerbeyisi vech ve münasip gördüğü üzere kule, ve cezirenin hıfzı harasetinde olup kul tayfası daima yat ve yaraklarında mükemmel olup mu hafaza hizmetlerinde olmalarını evkat eyleye-sin badettenbih reayaya teadi edenleri ve mu - hafazada tayin oldukları hizmette olmayıp kendi havalalarında olanları isim ve resimler ile arz edesin.

Fİ 23 RECEP 979

Kıbrıstaki askerlerden bazılarının reaya-ya yani oradaki gayri Türk halka karşı her - hangi bir zülüm ve tecavüz hareketini önli - yen bu fermanı ikincisi takip ediyor.

Bu hüküm tahsilî enval ve her nevi te-kâlifi örfiye ve vergilerde katiyen adaletin dışına çıkılmamasını tembih ederken, bilhassa reayanın kâr ve kesablerinde devam ederek a-danın mamur ve abâdan olmasının arzu edil-diği ve herkesin refah, emniyet ve itminan i-çinde çalışmasının istenildiği tasrih edilmek-tedir. Bu emirdeki fikir ve düşünce asaleti, en kuvvetli düşmanlarımızı bile karşısında hür metle eğdirmeğe yeter.

**KIBRIS EHALİSİNE ADİLENE MUAME-
LE EDİLMESİNE AIT HÜKÜM**

Kıbrıs Beylerbeyisine ve Kadısına ve Def-terdarına hüküm ki,

Cezirei Kıbrıs kuvveyi kahirei husreva-nım ile feth olunmuş memleket olup reayasına dahi nevama zaaf tari olup cezirei mezbure reayasına zülüm ve teaddi olunmayıp adalet olunup eğer icraf şerî şerif ve eğer tahsilî en-vali beytulmalda ve eğer sair tekâlifi ürfiye ve avarızı rivaniyede himayet ve siyanet olu-nup takviyet verilmele memleket ve vilâyet eski hali üzre mamur ve abadan olmak mü-himmattan olmağın buyurdum ki bu babda her biriniz bizzat mukayyet olup tayfai rea-va ki vedayış haliki beravayadır. Mehama em-kân himayet ve siyanet eyleyip kimesneye zül-lüm ve teaddi ettirmeyip eğer icraf ahkâmı seri şerifte ve eğer miri hidematta ve eğer beytulma! cem ve tahsilinde tedric ede adalet ile tutup reayaya tefrika ve ihtilâl verir hu-suslardan ihtiyat eylesiz ki eyyamı huma-

yunu adalât mahrununda her biri ferağ: bali huzuru hâl ile kâr ve kesaplerinde olmağa cezirei mezbure eski hali üzere mamur ve abadan ola Cezirei mezburenin mamur ve abadan ve reaya ve berayası emnu aman ve refahiyet ve itminan üzere olması nihayet amali behçeti miabımdır bu hususda gereği gibi her biriniz mukayyet olup her veçhile şenlendirip mamur ve abadan olması babında mesaif cemileniz vücûda getirip babî ikâmda dakika fevt eylemeyesiz. Şöyle ki reayaya zülüm ve teaddî olup favkalhad tekâlif eyledikleri olmağa mabeyinlerine tefrika ve ihtilâl verildiği istima oluna beyan olunan özürlünüz kabul olmak ihtimali yoktur. Ona göre feflet eylemeyesiz. Fi 23 Zilhiçce 979

Kıbrıs reayasını terfihe dair olan üçlincü hükümse daha çok dikkate şâyandır.

Bazı kimselerin reayanın elinden yok pahasına edindikleri fazla fiatla mal almaya kalktıkları, bunlara katiyen meydan verilmemesini ve yerlerin değer pahasile satılmasını, reayanın ziraat ve harasete devam etmelerini ancak kale içlerindeki emniyet mülâ hazaları ile sur dışına çıkarılabileceğini bildirmektedir.

İşte tarih boyunca fetih ve işgal ettikleri yerlerdeki halka büyük insanî hislerle hareket ederek zülüm ve iltisafa katiyen meydan verilmeyip aksine onların refah ve saadetine çalışan Türk idaresinin yeni bir örneği ne Kıbrısta şahid oluyorum.

Bu ne asil millet ve ne civanmerd bir idaredir.

KIBRIS REAYASININ TERFİHİNE DAİR HÜKÜM

Kıbrıs Beylerbeyisine ve Defterdarına hüküm ki,

Haliya kul tayfasından ve gayrıdan bazı kimesneler reava yerlerin satın almağa, halâ reava değer bahsile satın almak murad edindikte zivade baha talep etmekle reaya yer almakta kemâli arz üzere olurmuş deyu ilâm olundu. İmdi memleket ve vilâyetin mamur olması ve reava gelin tevattun edip ziraat ve haraset etmektedir. Ol makule satın alınmış reava yerlerin almağa talib oldukta alanlar ne bahaya almış ise ol baha ile reavaya aldirmek emredip buyurdum ki vardıkta bu hususta evkat veçhile mukayyed olun enük gibi kul tayfasından ve gayrıdan çiftliklerin ve mez-

raların satın alanlardan reaya değer pahasile yer almak murat edindikte şöyleki vaz-ı aslisinden ziyadesile arcetmiş olmiyalar. Ellerinde olan höccetlerine nazar edip höccetlerinden mestur olan baha ile reaya aliverip ziraat ve haraset ettiresin. Ziyade baha talep ettirmiyesin. Amma vaaz-ı aslisinden ziyade ettüğü nesne için dahi külli baha talep ettirmeyüp olhal ile satın almak murat edenlere değer pahası ile alıversin ve bu bahane ile reaya yer vermemek için Kadılar ve tevlîyet verdiği höccetleri hakkı kararından ziyade bahaya yazdırmıyasın ve reaya temekkün ettirip ziraat ve haraset ettirilmesin. Memleket enfâ' olan mahallerde enük gibi şimdiye değin, kul tayfasının ve gayrının ellerinde olan yerleri mücerred reaya aldirmamak için vaz-ı kadiminden ziyade külli nesne yaptırmıyasın. Velhasıl memleket ve vilâyetin mamur olması reaya iledir. Ona göre mukayyed olup reayayı cezireden nefret ettirmiyesin. Yevmi fiyuma şenlenmesine bais olur neise anı eylesin ve Magosa Kalesi içinde sakın olan keferi için Kaleden taşra mefrez olmiyacak yerde varuş edip keferiye kaleden çıkarıp ol varuşta temekkün ettirip kale içinde olan mülk evlerini ahara bey ettiresin amma bu bahane ile evlerini müft ve meccanen aldirmayıp değer pahası ile bey' ettiresin. Fi 981 (1)

(1) Ordu ve rikâp defteri No: 21, Sayfa 56

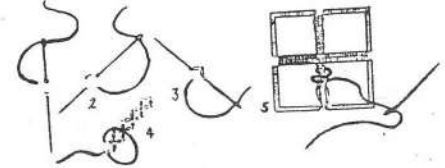

Sümet olacak çocukların gezdirilişine ait bir resim (1924)

KIBRIS NAKIŞI

Yazan ve Çizen: Muzaffer ÖZBAŞ

Aşağıda görülen masa örtüsünün kenar köşesi büyük bir ölçü ile gösterilmiştir. Aşağıdaki küçük kare kenar köşe büyük köşesini süsleyendir. Nakış renkli kumaş üzerine beyaz olarak veya beyaz ve krem renkli kumaş üzerine renkli olarak yapılabilir.

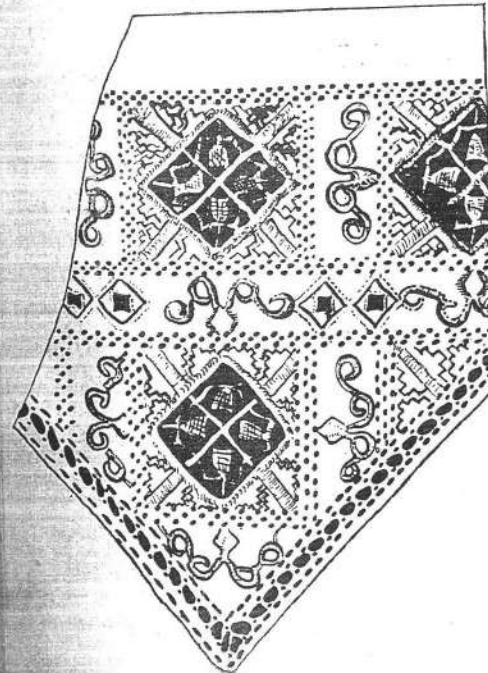

İŞİN YAPILIŞ ŞEKLİ

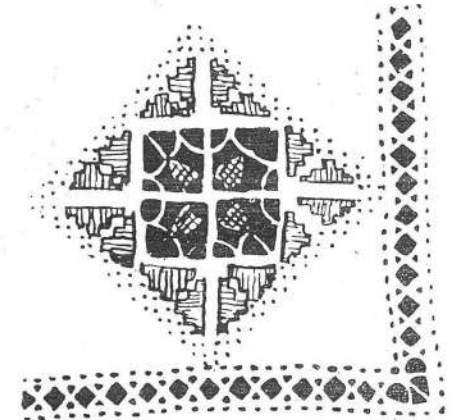
KARE ÇEVRELERİ: 1, 2, 3 ve 4 numaralı krokilerde işaret edildiği gibi işlenir. Evvelâ yatay bir nokta (Point) yapılır. Kumaşın altından iğne geçirilerek ikinci bir nokta dikey olarak yapıldıktan sonra üçüncü nokta yatay ve dördüncü nokta dikey şekilde işlenir. Tekrar baştan alınarak aynı şekilde işe devam edilir.

AJURLU BÜYÜK KARENİN YAPILIŞI

Ortadan dört iplik bırakılır. Dört iplikten düz olarak karenin etrafı sarılır. Kroki 5 de

görüldüğü şekilde iki defa iplik atılıp işlenir. (Karenin içinde kalan kumaş iş bittikten veya

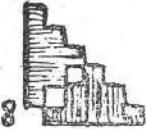
bitmeden evvel tersinden küçük makasla kesilir.)

Küçük karenin orta hattına iplik gizli bir şekilde tutturulur. Kroki 6 da görüldüğü gibi iki veya üç defa iplik atılıp risliyo yapılır. İkinci sıra için tek iplik atıp, iğne ilmiğin içinden, ipliğin altından geçirilerek işe devam edilir. Yanlardan eksilterek bir üçgen şeklinde bitirilir. Üçgenin bitim noktasından karenin köşesine üç defa iplik atıp sarılır.

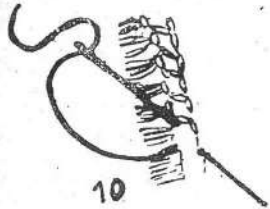
Kroki 7 de görüldüğü gibi iplik atılarak risliyöşü yapılır. Bu şekilde büyük karenin ajuru tamamlanmış olur.

Kroki 8 de görüldüğü üzere susma dört iplik üzerinden başlanıp şekle göre kumaşın iplikleri sayılarak yapılır.

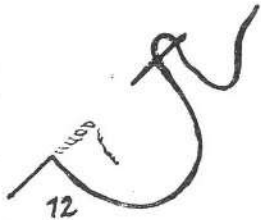
Kroki 9 da görüldüğü şekilde küçük

renin etrafı dört iplikten düz olarak sarılır. Karenin iç ipliği atılıp sarılarak tamamlanır. Altta kalan kumaş tersinden kesilerek iş bitirilmiş olur.

Kroki 10 da olduğu gibi basit ajuru yapılır. Sonra ikiye ikiye ortadan ilmekle tutturulur.

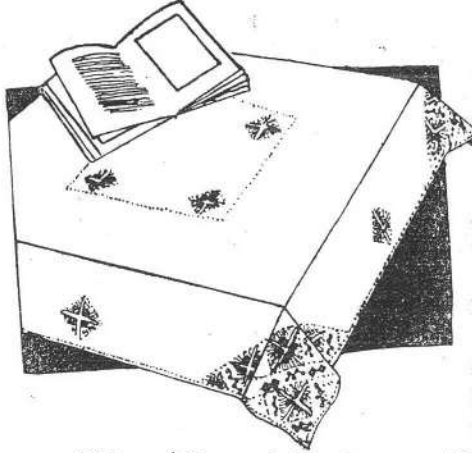

Kroki 11 de görüldüğü gibi şekle göre sayılarak (makine dikişi, pesent, rokoko şekillerinde) yapılır. Resimde görüldüğü gibi kare şeklinde sayılıp susma'sı yapılarak işin ara suları bitmiş olur.

Kroki 12 de olduğu gibi istenildiği kadar

ve desene göre iplik iğnenin üzerine sarılarak rokoko yapılır.

Kıbrıs işi, ipliği sayılabilen kumaş üzerine yapılır.

Türk ve İslâm nakışlarında geometrik elişleri ön safı teşkil eder.

KIBRIS DANTELLERİ

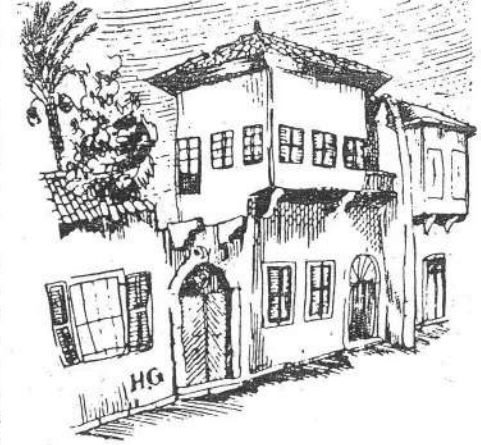

Kıbrıs Türk Kızları tarafından işlenmiş olan dantel örnekleri.

Yabancı Dili İle:

ESKİ TÜRK LEFKOŞA EVLERİ

Yazan: Haşmet GÜRKAN

Lefkoşa'da bir Türk evi..

ha da güzelleşmişlerdir: Şurada bir minare, orda bir Türk hamamı kubbesi, ötede zarif bir köprü gözü, daha ötede bir köyü suya kavuşturan hamiyetli bir 18 inci yüzyıl paşası. nın hayratı su yolunun kemerleri..."

Bazı örneklerini bugün de görebildiğimiz eski kıyafetler, bir yabancı için amma da gözalcı imiş: Şalvarı, kavuşturmayı, yeleği ve çarşafı da uzun uzun anlatıyor yazar. Hisar altında zaptiyelerin cirir oynamaları, bayramlar, toplar, kandiller... de yazı da yer almış. O sıralar oturduğu 17 nci yüzyıl yapısı eski Türk konağını da anlatıyor yazar. Birkaç fotoğrafını da koyduğu bu güzel evin yıkıma kurban gittiğini acı acı yazmış.

Zaman akımına uyarak birçok şeylerin değişeceği muhakkaktı. Bu yüzden 40 yıl öncesinin Lefkoşası da tatlı bir anıdan başka birşey değil artık. Ne var ki yazıda ileri sürülen bazı düşünceler üzerinde durmağa değer: Şu eski, güzel evlerin acımadan yıktırılıp yerine pek güzelliği ya da kişiliği olmayan yapılar dikilmesi konusu. N'olacak bu işin sonu? Uzun yüzyılların, geleneklerin ve Akdeniz ikliminin yaratıp geliştirdiği bu kendimize özgü mimariyi unutmak veya onu yıkip, yerine Türk izini silecek binalar yapacak olanlara satmak

"Kıbrıs her iki dünya savaşından yaka-sını kurtardığı gibi üstelik bu savaşlar sonunda zenginleşti: Böylece birçok yurttaş eski, güzel köşkleriyle Türk evlerini yıkip yerleri. ne kişiliği olmayan modern yapılar dikebiliyor. Bu halk bir daha yaratılamıyacak benzersiz bir güzellikten bilerek ve isteyerek kaçıyor. Günümüzün ikon kırıcısıdır onlar. Yarım yüz yıl öncesine dek her yerde olduğu gibi Yakındoğuda da halk istese de zevksizliğe sapa-mazdı..."

Kıbrıs üzerine bir kitap yazan İngiliz gezgin ve tarihçisi Sir Harry Luke (1) kitabının "Lefkoşa" bölümünde şehre kişilik ve güzellik veren eski Türk evlerinin, bahçelerinin, eski dükkânların birbir yıktırılmasından yakınıyor. Birkaç satırını yukarıya aldığımız bu "Lefkoşa" bölümünü okuyup da yazara bazı yönlerden hak vermemek zordur. Yüksek bir sömürge memuru olarak uzun süreler Kıbrısta kalan yazar, 40 yıl öncesinin Lefkoşasını bir masal havası içinde anlatıyor. Biz bilmeyiz o günleri, doğrusu eskilerden de böylesini duymadık. Bir yerin özelliklerini yabancılar daha iyi görüyorlar; sonra da yazıp bize öğretiyorlar. "Şam'ın küçük kız kardeşi: Lefkoşa" adlı yazı da böylesinden. Portakal, limon, mandalin bahçeleri, köşk ve hanayla-ryle eski Türk konakları, camileri, minareleri, türbeleri, çeşmeleri, hanları, hamamlarıyla, bu ılıman Akdeniz ülkesinde bir Türk kasabasıymış bizim Lefkoşa. Sir Hanry, Ayasofya minarelerinde Lefkoşa'ya bakıp sunları yazmış: "... Aşağıda göremediğiniz şeyler de farkedersiniz burada: Lefkoşa'da hemen her evin ufak olsun, büyük olsun, bir bahçesi var. Bu bahçeler kerpiç duvarların ardında saklıdır, sokaktan görünmezler. Yukarılardan bakınca şehir, ak ile yeşilden yapılmış bir dama tahtasını andırır; minarelerle kuleler şahla vezir, camilerle hamam kubbesi de öte'yi taşlar! Yeşil karelerden burnunuza portakal çiçeklerinin baygın kokuları gelir..."

Yazının bir başka yerinde deniyor ki:

"Türkleri bazılarının yaptığı gibi nygarlık düşmanı saymak yanlıştır: Gerçek bunun aksidir. Ellerin değdiği kentler, köyler ve beldeler, çokluk kendi görünüşleri içinde da.

KIBRIS'TA TÜRK HARSININ İZLERİ

Yazan: Mehmet Ali KÂĞITÇI

1924 yılında Lloyd Tristino kumpanyasının Leopolis vapuru ile Kıbrıs yolundayız. Eytül başında Antalyadan demir alan vapurumuz, Arnavut burnunu bordalayınca, Kıbrıs için alem olan yeşil renk başladı. Gidiyoruz; solumuzda neftiden açık yeşile kadar bütün yeşil çeşitlerini aksettiren harup ve zeytin ormanları, meşhur Kıbrıs şaraplarının menbaı bağlar, bahçeler uzanıyor. Yeşil ada mahsuldar, yeşil örtüsüne bürünmüş Akdenizin lâci-vert bağına uzanmış...

Anamur'dan denize dalan kablo, Kıbrıs la muhabereyi sağlamaktadır.

Adanın kuzey kıyısına paralel olarak, Andreas burnu ile Kormakiti - Morfu hizasına kadar devam eden sıra dağlarla güneydeki Trodos tepesi ve kolları, Antalya ilimizdeki Gâvurdağları silsilesinin uzanmasından başka bir şey değildir. Trodos, adanın en yüksek tepesi olup, yüksekliği 1950 metredir. Kuzey dağları ile Trodos silsilesi arasında Mesarya ovası uzanmaktadır.

Yüz ölçümü 9282 kilometre karedir. Yeşil ada, altı idarî bölgeye ayrılmıştır. İdare merkezi Lefkoşa olup, Mesarya ovasının ortasına

doğru mu? Her ülkenin belirli biçimde evleri, yapıları var. Ne kadar modern anlayışla yapılsa da birçok büyük, ulusal yapılarda, eskiden, o ülkenin bilinen mimarî yollarından bir şeyler alınmıştır. Resmine bakınca hangi ülkedeymiş o yapı, çıkarabiliyoruz. Tarihseî anıtlar çevresinde yapılacak yapıların belirli bazı biçimlere uyması zorunluğu dışında herhangi bir yasa, töre de yok.

Günümüzün şartları, o eski konakların da, bahçelerin de yıktırılıp yerlerine çirkin de olsa ev, dükkân, sinema v.s. yapılmasını gerektiriyor. Bunun önüne geçilmez, kabul. Sonra suriçi Lefkoşa'sında yeni inşaatı çok sıkı kayıtlara bağlamak ta, hele bundan sonra, düşünülemez. Ne var ki eski bir evi alacağını edip yerine yenisini yükseltirken eskiden, eski Türk yapılarından biraz biçim, biraz dekor alabiliriz.

yakın bir yerde bulunmaktadır. Denizden yüksekliği 485 metre olan Lefkoşa, adanın umumi idare merkezi olduğu gibi, adı ile anılan idarî bölgenin de merkezidir. Diğer idarî bölgeler şunlardır:

Lefkoşa'nın kuzeyinde Girne (Kerinya), doğusunda Magosa (Famagusta), güneyinde Larnaka, Limasol, güney-batısında Baf (Baphos).

3 Eylül 1924 çarşamba günü öğleden sonra iki buçukta, Larnaka'ya demirledik.

Kıbrıs sıcak bir diyar. Yağmuru da kıt. Sema, daima berrak. Küçük bir bulut parçası heyecan ve ilgi doğuruyor. Yolda resimler çekmiştim. Camları yıkatıp kopya çekti. Mek için fotoğrafçı ararken C. Galasner adlı birini tavsiye ettiler. Kıbrısta, çocuk çocuga karışmış bu Alman fotoğrafçı, karşısında ana dili ile konuşan bir müşteri görünce, kendi vatanına kavuşmuş kadar sevindi. Bütün işlerini bırakarak benimle hasbihale koyuldu. Asıl heyecanlı sahneler, kopyaları almak için dükkânına uğradığım gün oldu.

Resimlerimi bana teslim ederken Ch. Galasner ayırdığı bir negatiften kendisi için agrandisman yapmak müsaadesini yalvararak, rica ediyor, red edilmemek için elinden geleni yapıyordu. Negatife baktım, bir fevkalâdelik göremedim.

— Bunun, dedim, nesini beğendiniz?

Heyecanla, kopyasındaki bulutları gösterdi. Filhakika, poyrazdan sonra pamuk yığınları halinde ufukta yükselen bulutlar, Kadife kalede almış bulunduğum resimde görünüyordu. Fakat resimde, başkaca dikkati çekecek bir şey yoktu. Ch. Glauser, Almanya'da doğmuş, büyümüş, bulutlu, sisli, yağmurlu, karlı bir muhitin çocuğu idi. Kıbrısta iki sihirli göz onu büyümüş, vatanını unutturmuş, buralarda çocuk çocuga karışmağa mecbur etmişti. Fakat Kıbrısın masmavi göğü, Glauser'e pek monoton gelmeğe başlamıştı. Bulut hasreti çekiyordu. Camlarını yıkarken, hasretini çektiği bulutlara kavuşmanın heyecanını duymuştu. Kalbi bağlarla bağlı bulunduğu bu diyarda yıllardır özlediği bu manzarayı, bir sevgili resmi gibi bağına basabilmek için bizden izin istiyordu. Dürüstlüğüne hayran olduğum bu

ARAŞTIRMALARI

sanatkarın göz iştiağını tatmin edebilmek fırsatına rastladığım için derûnî bir zevk duy-dum. Bir de Kıbrıs Türk kıyafeti giydirerek nargile içerken ve ateş koyarken resmimi çekti.

Zeytinlikler ve harup ağaçları geniş sahalara kaplıyor. Ormanlarında mantar ağacına kadar çeşitleri vardır. Zeytinyağı, et yemelerinde dahi kullanılıyor. Kıbrısın harup pekmezi ve şerbeti pek meşhurdur.

Kıbrıs bağlarının mahsulü olan şaraplar mitolojik devirlerden beri meşhurdur. Bunlardan başka pamuk, yulaf, kuru üzüm, nar, portakal, limon, ipek kozası, yün, deri, patates, pirit, amyant, toprak boyalar (bilhassa esmer renkli Terra verte) kasaplık hayvanlar ve eşek ihracat listesine dahil bulunmaktadır. Adada arpa, buğday, bolles, kulakas, keten tohumu, dut, muz ve çeşitli meyveler yetişmektedir.

Eski devirlerde kına da, adanın başlıca mahsulü imiş. Hattâ, Kıbrıs adının "kına" mânasına gelen İbranice kopher kelimesinden geldiği söylenmektedir.

Kıbrısta yağış az olduğu (batı bölgesinde 471 milimetre) cihetle, tarım yeraltı sularına dayanmaktadır. Şehirlerin suyu da bu tarzda temin ediliyor. Dereler ancak yağmur mevsiminde sel halinde akıyor. Bekir Paşa tarafından, Paşa çiftliğinde kazdırılmış bulunan kuyulardan elde edilen sular, hususî mecrâ ve tarlalarla Larnaka'ya getirilmiştir. Bu su dolayısıyla Bekir Paşa saygı ile anılmaktadır.

Adanın tarımı ve hayvancılığı yanında yeraltı kaynakları da zengindir. Kıbrısın kü-kürtlü demir cevherleri eski devirlerden beri bilinir ve kullanılır. Demir sulfatın eski kimya terimleri arasına adı (Zaç Kıbrıs) dır, ki bu maddenin eski devirlerin kimya (simya) üstadı Cabir —bugün hamız-ı kibrit, sülfat asidi dediğimiz— zaç yağın istihsal etmiştir. Pirit (kükürtlü demir cevheri) bugün de Yelâdanın önemli ihraç maddeleri arasında bulunuyor.

Kıbrısın bakır madenleri de pek eskiden beri bilinmekte idi. Tarihî kalıntılardan anlaşılmakta olan bakır madenlerinin en önemlisi adanın kuzey bölgesinde bulunmakta olup, Kıbrıs maden kooperasyonu adı bir Amerikan sendikası tarafından işletilmektedir. Öteden beri bilinen tabii zenginliklerden biri de Trodos bölgesindeki amyant madenleridir. 1907 de

Mehmet Ali Kâğıtçı'nın 1924 de Alman fotoğrafçısı tarafından çekilen resmi

bir Avusturya şirketi tarafından geniş ölçüde işletilmeğe başlanan bu cevher 1921 yılında —99 yıllık imtiyaz mukavelesine rağmen— İngiliz şirketine devredilmiştir. Yanmaz elbise, kumaş, halat, karton ve diğer mühim eşyanın ham maddesi olan amyantın istihali günden güne artmakta, Kıbrıs dış ticaret müvazenesinde mühim yer tutmaktadır.

Kıbrısın magnezit, alçı taşı ve toprak boyaları madenleri de önemlidir.

Ayaparaskeva dağındaki ocaklar ile Lefkoşa'nın Kaymaklı, Kurumanastır, Lefke, Larnaka, Magosa ve Baf bölgelerinden çıkarılmakta olan alçı taşı ada ihtiyacını karşıladık-tan başka ihraç edilmektedir de. Elde edilen Terra umbra fırınlatıldıktan sonra gayet güzel esmer renk almakta olup, yağlı boya ham maddesi olarak bilhassa Amerika'ya ihraç edilmektedir. Yeşil renkli olan Terra verte de

Halk Musikisi, Oyun Havaları ve Eğlenceleri:

KIBRIS TÜRKÜLERİ VE DÜĞÜN ADETLERİ

Yazan: Sadi Yaver ATAMAN

Kıbrıs'ın Türk Yurdundan ayrı bir toprak parçası olmadığını gösteren coğrafi ve tarihî sebepler yanında, folkloru da, başlı başına bir kaynak teşkil etmektedir. 300 yıl Türk hâkimiyeti altında kalan bu toprak, Anadolu âdet, gelenek ve kültürünün, Akdenize kadar uzanan orijinal hâtıralarını hâlâ bütün safiyeti ile yaşatmaktadır.

Burada bir kısım örneklerini verdiğimiz mânîler, türküler, Anadolu Halk Musikisi kaynaklarının Akdenizden süzülerek, bu toprak parçasına kadar, hattâ Girit, Rodos ve diğer Akdeniz adalarına kadar dalga dalga ulaşmış ve yerleşmiş olduğunu göstermektedir.

Tarih, bu toprak parçasına Türklerin nasıl sahip olduklarını, nasıl yerleştiklerini anlatırken de, Kıbrısın Fethi konusunda yakılan türkû ve destanların büyük yer tuttuğundan bahseder. Bu türkû ve destanlarır ki, Kıbrıs Halk Musikisine kaynak olmuş ve Anadolu Musikî Kültürünün burada gelişmesinde başlıca âmil olmuştur.

Kıbrıs folklorunu yerinde ve derinliğine incelemek fırsatını bulamadığımız için, ancak tarihî tesirlerle, elde edebildiğimiz bazı bilgileri ve türkülerini üzerinde incelemelerimizden edindiğimiz sonuçları vermekle yetinmiş bulunuyoruz.

Elimizde mevcut mânîler, türküler ve oyun havaları, Kıbrıs Halk Musikisinin Güney Anadolu ve daha çok kendisi ile karşı karşıya olan bölgelerimizin karakterini taşıdığını göstermektedir. Bununla beraber, Akdeniz sahil kesimi, İskenderun, Antakya, Mersin, Silifke, Anamur, Antalya, Fethiye gibi başlıca Halk Musikisi merkezlerinin tesirleri yanında, Adana, Tarsus; beri yanda Antep, Maraş, öbür yanda Niğde, Konya, Burdur gibi daha iç kısımların ulaştırdığı pek belli olan karakteristik tesir, Kıbrıs türkülerinde açıkça görülmektedir. Kıbrıs Türkleri, düğün âdetlerini, komususu kıvı bölgelerimizden almakla da yetinmemişler, İç Anadolu, ta Safranbolu ile de bir âdet birliği kurmuşlardır.

Meselâ, gelinin başında mum yakma (kutlama), kına merasimlerine ait hareketler, güvey ve gelinin elbiselerine ve alınlarına para

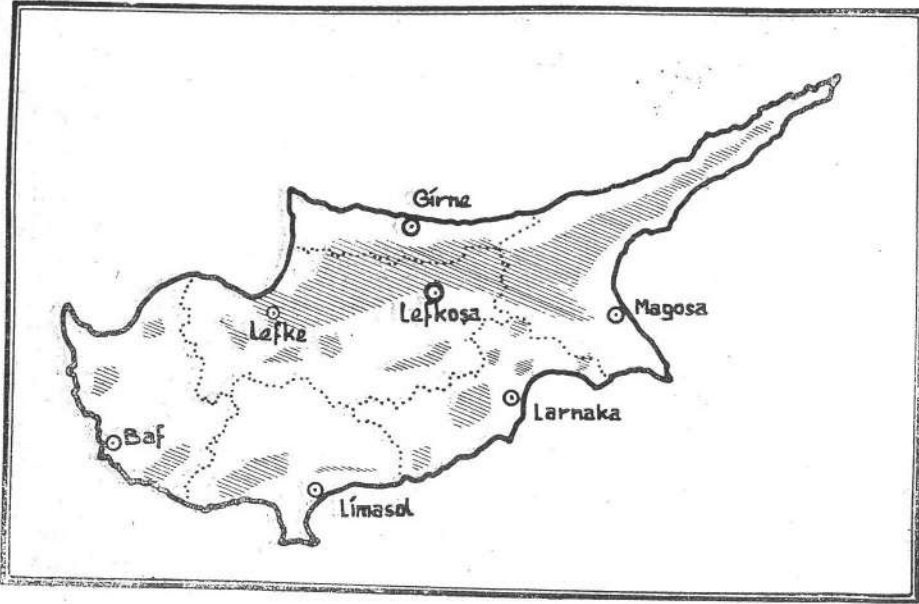

Londra'da bir Türk düğünü. Gelin ve damadın üzerlerine paralar içilenmiştir. Bu âdet hâlen Türkiye'de de yaşamaktadır.

iliştirme, gelin hamamı, gelinin eşyalarını teşhir etme (Sepet-Semet), gelini okşamak ve oynatmak, gelini oğlan evine cibinlik içinde götürmek vesaire gibi, âdet ve merasime ait bütün hareketlerin, aynen Kıbrıs düğünlerinde yaşatılması, Adanın Anavatanın bölünmez bir bütünü oluşunun folklor yolu ile de gerçekleşmiş olduğunu göstermektedir.

Getirin kına yakalım
Yetmezse azca katalım
Güveyin halini soralım
A gelin kınan kutlolsun
Evinde dirliğin tatlolsun.

Atladım geçtim eşiği
Taplada kaldı kaşığı
Gitti de evimizin yaraşığı

Kıbrıs'ın idari teşkilâtine gösteren harita. Taramalı yerler Türklerin ekseriyette olduğu yerlerdir. Türkler elliye aşkın saf Türk köyü ile yüz iki karma köyde yaşamaktadır.

yağlı boya imalinde aranan bir toz boyadır. İğne dantelâları hazırlamakla meşhur Levkara civarında alüminyum sulfat madenleri vardır.

Larnaka'nın güney-batısında Halasultan dergâhı yakınında en mühim tuzla bulunduğu gibi, Limasol civarındaki Kiti burnu ve Akrotiri yarımadası tuz göllerinden de faydalanılmaktadır.

Kıbrısta endüstri, tarım ve maden zenginlikleriyle kıyaslanamayacak kadar zayıf olup değirmencilik, dibağat, pamuk temizlemek, çanak, testi, tuğla, kiremit imalâtı, demircilik, bakırcılık, sigara imalâtı, reçine ve çitlenbik sakızı istihsalı gibi şubelere inhisar etmektedir. Zira adada kuvvetli endüstriye imkân ve recek enerji kaynakları yoktur. Adana ve Mersin bölgelerimizdeki linyitlerden ve hattâ 'Soma kömürlerimizden faydalanarak, Kıbrısın tabii kaynaklarını ne güzel işletilebilir.

Kıbrıs Türkleri cana yakın. Vatansız insanlar... Anayurttan gelenleri bağrılarına basıp vatan hasretlerini kısmen gidermeğe çalışıyorlar. Hepsî çalışkan, mal, mülk ve iş sahibi insanlar. Adanın tarım ve ekonomi hayatında Türklerin rolü başta geliyor.

Emniyet ve idare teşkilâtında da İngiliz idaresi Türkleri tercih etmiş.

Ada halkının kıyafetleri zeybeklerimizi andırmaktadır. Eskiden fes üzerine oyaltı işlemeli çevre sarıyorlardı. Beyaz gömleğin üzerine al kadifeden işlemeli cepken giyiyorlardı. Bellerine de Trabzon kuşak sarıyor, koyu mavi çuha şalvara uygun renklerle bezemiş çoraplarla topuklu ayakkabılar pek yaşıyordu. Kuşak arasına yerleştirilmiş saatın salkıtmaya denilen gümüş kösteği boyun etrafında dolanıyordu. Bu kıyafetlerin festen gayrisi bugün de köylerde hâkimdir. Anavatandaki şapka inkılabı orada da derhal benimsenmiştir. Şehirlerdeki kıyafetler bugün Türkiye şehirlerinkinden farkıdır.

Dâvetlisi bulunduğum sünnet düğününde yukarıdaki tarife uygun Kıbrıslıların cünbüş ve eğlencelerine zevkle katıldım.

Kıbrıs sıcak olduğundan öğle saatlerinde herkes evlerine veya bina dahiline çekilip istirahat ediyor. Binaların duvarları umumiyetle kalın ve kâğır olup, pencerelerde pancurlar bulunmaktadır. Bu suretle dışarının sıcaklığından bir dereceye kadar korunmak mümkün oluyor. Fazla bunaltınca, hamama giriliyor. Kalın duvarlı kubbeli, kurnalı hamamda soğuk su dökünerek biraz serinlemek kabil oluyor.

Gelinim kınacığın kutlolsun,
Evinde dirliğin tatlılsun.

Bu kına havasını, Kıbrıslı Hacer Yiğit adında 42 yaşında bir hanımdan almıştım. Söz, dil ve tâbirler aynen Safranbolu'daki kına havasında geçmektedir.

Kıbrısta söylenen mânîlerin, hemen bir çoğu, Anadolumuzun çeşitli yerlerinde derlenmiş mânîlerdir.

Kıbrıslı Abtûrrezzak beyden aldığım: (Hâlen Hâkim veya Avukattır):

Pamuğu koydum sepete
Yar oturur tepede
Öyle bir yar sevdim ki
Şan verir memlekete.

Bal ile karışığım
Gel benim alışığım
El yanında küskülü
Tenhada barışığım,
"Göneyli" den mal gelir
Petek gelir bal gelir

KIBRIS ZEYBEĞİ

Yarinen geçen günler
Gün olur masal gelir.
Mânî, Atasözleri, bilmeceler, tekerlemeler de bütün canlılığı ve inceliği ile benimsenmiş olarak, toplantılarda söylenmektedir.

Hacer Yiğit'ten aldığım:

Yürüme bilmeyen yolu bozar
Konuşma bilmeyen sözü bozar

o o o

Yüzün güzelliğini görüp alma
Gönlün güzelliğini sevip al

o o o

Delikli boncuk yerde kalmaz

o o o

Minnetsiz olana minder serilmez

Atasözleri:

Aptes almaz namaz kılmaz

Cemaatten geri kalmaz (Gölge)

Dağdan gelir Araplar

Ayağında çoraplar (Arı)

Elemez belemes

Ocak başına gelemes (Yağ)

Gibi yurdun dört bucağında söylenen bilmeceler ve yine Anadolumuzun bir çok yerlerinde varyantları bulunan:

Kızım kızım a iki gözüm
Seni sarraf istiyor vereyim ona
Ayanam anam ben varmam ona
Onun parası çoktur saydırı bana..

Gibi deyişmeler Kıbrıs Folklorunda bolca yer alan vesikalardır.

Dergimizin Cilt 5, Sayı 109, Sayfa 1738 de Halil Bedi Yönetken de, "Türk Folklorunda Kıbrıs Kemânesi" başlıklı bir yazısında, Isparta, Burdur, Antalya, Muğla illerinde "Gibis Kemânesi" adlı bir çalgıya rastladıklarını ve "Kıbrıs Kemânesi" adını taşıyan bu çalgının bu havâlide yaygın olduğunu ve bunun, Anadolu'nun Kıbrıs'a olan içten yakınlığının bir ifadesi bulunduğunu yazmaktadır. Yazarın bahsettiği çalgı, kucakta çalınan bir keman olup, Anadolu'nun hemen bir çok yerlerinde meselâ Konya'da, Karadeniz Ereğlisinde, Safranboluda, Eflânî ve Ulus, Ovacık mıntıklarında rastlanan bir çalgıdır. Folklor beraberliği bakımından bu münasebetin de hiç şüphesiz araştırılmaya değer tarafı vardır.

Kıbrısta yaşayan soydaşlarımızdan öğrendiğimize göre, buradaki Rumlar bile türkülerimizi çalıp çağırmakta, hattâ âdetlerimizin bir çoğunu benimsemiş bulunmaktadırlar.

Aşağıda sözlerini ve notalarını verdiğim türküler, 1961 yılında Ekrem Yeşilada adında Kıbrıslı bir kardeşimizden alınmış ve ilk defa Radyoda Memleket Havaları Ses ve Saz Birliği Topluluğumuzla yayınlanmıştır. Ezgisi ve sözleriyle Türk Kıbrısın ezeli hicranını ve Anavatana hasretini pek güzel ifade eden bu türkülerde geçen "Yar" ve "Yosma" Kıbrısın tâ kendisidir.

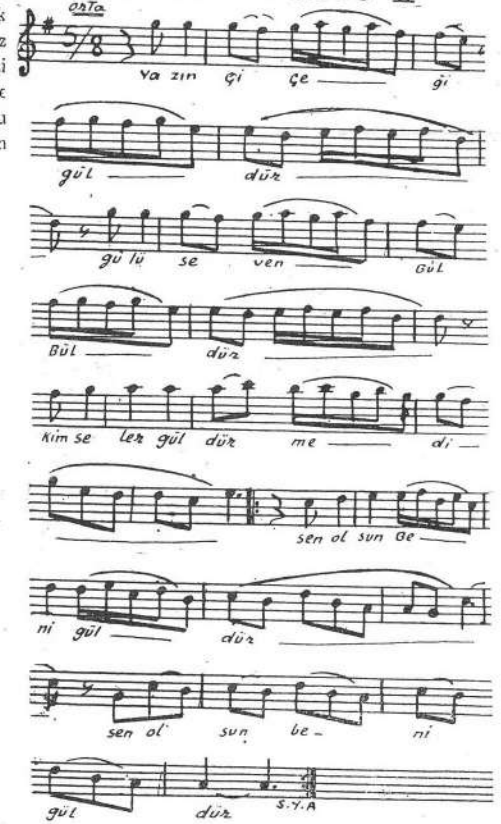
I. TÜRKÜ:

Besparmak Dağı sıra
Ot sarıldı mısıra
Ben gurbete düşeli
Yârımı kimler sara
Gülemedim ben nidem a yârim
Sevilmedim ben niye a canım

KIBRIS TÜRKÜSÜ I

KIBRIS TÜRKÜSÜ II

Kara gözlü yarı eller almış
Kime varıp ne diyem a içim

Yol boyu selvi dolu
Çaya gider bir yolu
Dün gördüğüm güzelin
Sana benzerdi boyu

Gülemedim
"Güneyli" de çınar yok
Yaz kış akan pınar yok
Bin dürlü derde düğüm
Halimi hiç soran yok.

Gülemedim

II. TÜRKÜ:

Yazın çiçeği güldür
Gülü seven bülbüldür
Kimseler güldürmedi
Sen olsun beni güldür.

Larnaka'da Bir Müşüman Ziyaretgâhı:

HALA SULTAN TEKKE VE CAMİİ

Yazan: Gündüz ARTAN

İslâmiyetin ilk deniz savaşı Hazret-i Osman zamanında Kıbrıs adasında olmuş, Bizanslıların elinde bulunan Kıbrıs'ı ilk Emevî Hâlifesi olan Muaviye, VII. yüzyılda fethetmiştir. Bu savaş sırasında Ubâde bin Saamit'in zevcesi Umm-i Harâm bint-i Milhan, esterden düşerek şehit olmuştur.

Hala Sultan Hazreti Muhammed'in teyzesidir. Araplar, teyzeye hala demektelerdir. Hazreti Muhammed çocukluğunda üvey halasının dizinde uyurken birden bire sıçrayarak uyanmış, teyzesi bu telâşlı uyanışın sebebini sorunca Hazreti Muhammed:

— Deniz aşırı bir memlekette, senin bindiğin hayvan üzerinden düşüp öldüğünü gör-düm, demiş. Teyzesi bunun üzerine orasının nasıl bir yer olduğunu sorunca Hazreti Muhammed:

— Yemyeşil, bahçeli bir yer ve bir ada demiş.

Muhammed büyüüp peygamber olduktan, hattâ öldükten sonra hayatta kalan teyzesi kocası bulunan komutan Ubeyde ile Kıbrıs'a gelmiştir.

Araplar, Bizanslılar zamanında 20 defa Kıbrıs'a akın yapmışlardır. İşte bu akınlardan birinde Umm-i Harâm Binti Milhan ismini taşıyan Hala, Larnaka yakınında bindiği hayvan sırtından düşerek ölmüştür. (H. 646).

Peygamber ailesinden bulunan şehit Halâ'nın yeri tesbit edilerek taşlar diktilir. Türkler Kıbrıs'ı alınca Kıbrıs Valisi Emin Sait Efendi, Hz. Muhammedin Halâsın'a itha-

Yazda lâle açar mı
Kırlangıçlar geçer mi
Senin gibi güzelden
Akh olan geçer mi.

"Girne" nin yazı tath
Sevgisi nazı tath
Çok sevmek neye yarar
Her şeyin azı tath.

fen bir cami ve türbe yaptırmıştır. Bu cami İslâm dünyasının Mekke'den sonra gelen en büyük ziyaretgâhıdır.

Magosa'da sürgün bulunduğu sırada Namık Kemal Umm-i Harâm binti Milhan'ın Tuzla iskelesindeki kabrini ziyaret etmiş ve bu konuda görgüye müstenit topladığı malûmatı Osmanlı Tarihi isimli eserinin başlangıç bölümü olan fakat hâlâ basılmamış bulunan İslâm Tarihi bölümünde aynen şöyle yazmıştır: (1)

"ESFÂR-İ BAHİRİYYE MUKADDİMATI"

"İslâmın bahren ilk gazâsı Hazret-i Osman zamanındadır. Vakaa Alâ-i Hadramî, Bahreyn'den Fâris tarafına Hazret-i Ömer zamanında bir fırka geçirmişti. Fakat Halifenin rızasına makrun olmayan bu sefer, kayıkla bir sahilden bir sahile asker nakletmekten ibaret olmak cihetiyle esfâr-i bahriyyeden mâdûd değildi. Muaviye, Fârukı A'zam'dan birkaç defa deniz muharebesi için ruhsat istedi ise de alamadı. Bu sırada ise bir taraftan da Abdullah - ibni - Ebû Serh gazavât'ı bahriyyeye ruhsat ihsanı için Hazret-i Zinnü'reyn'e ilhâdan haalî olmadılar, ve aldıkları emir üzerine biri Suriye ve biri Mısır sevâhilinden sefine. ler teçhiz ederek Kıbrıs üzerine hareket eyle-diler. Halife tarafından verilen emirde hiç kimsenin cibr ile sevk olunmaması gazânın ihtiyara bırakılması musarrah idi. Zaten din yolunda canisparlık için o zamanlar hiç kimse cebre muhtaç olmadığından cihâd'ı bahre gençlerden başka küdemâ-yı mücâhidinden de pek çok zatlar talip oldular. Ubâde bin Sâmit'in zevcesi Umm-i Harâm bint-i Milhan bile bu gazâda zevciyle beraber bulunmuştu.

Umm-i Harâm bint-i Milhan Hazretleri Kıbrıs'ta esterden düşerek ihraz-ı şehadet etmişti. Türbesi Tuzla iskelesinde hâlâ ziyaretgâhtır."

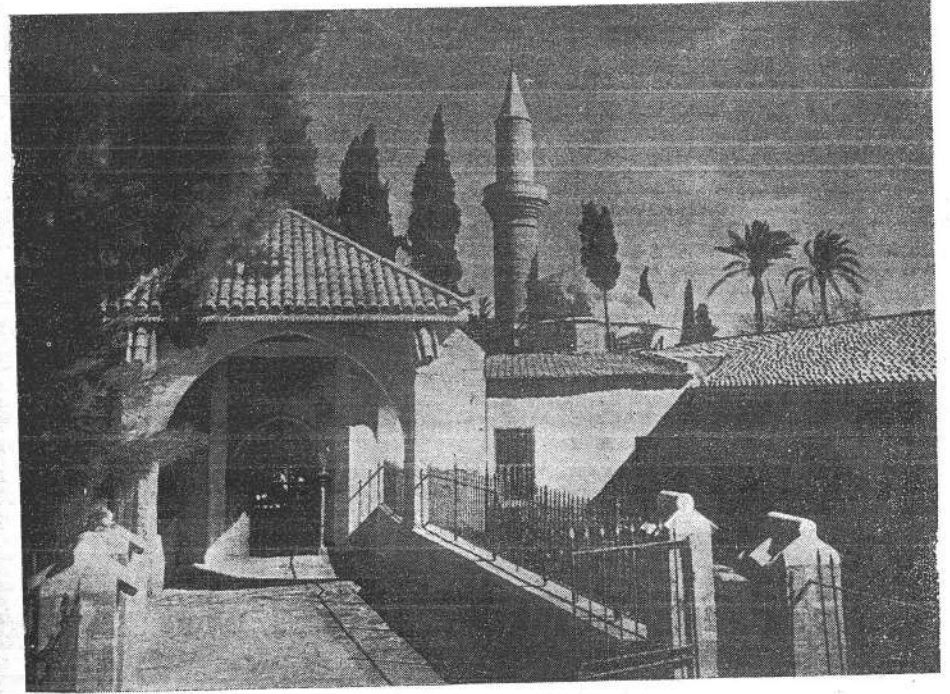
Türkler ve Müslümanlar, dinî bayramların üçüncü günleri ilk evvel bu türbeyi ziyaret eder, namazlarını burada kılarlar.

(1) NAMIK KEMAL (Yazan: Mithat Cemal Kuntay) cilt: II, Kısım: I, Sahife: 705

Seksen Yıl Öncesine Ait:

KIBRIS ANILARI

Yazan: Dr. Hafız Cemal LOKMANHEKİM

Larnaka'da Tuzla'da bulunan bir ziyaretgâh: Hala Sultan Tekke ve Camii.

Rahmetli babamın adı Nuh Tacî'dir. Bor'un asil bir ailesinin evlâdıdır. İstanbul medreselerinde tahsil görmüş sonra Mektebi Nüvab denilen, yani Kadı yetiştiren mektepten mezun olmuştur.

Osmanlı hükûmetinin idaresinde bulunan Kıbrıs'a gönderilerek ilkin Lemasol'da kadılık vazifesi görmeğe başlamıştır. Bir müddet sonra Baf kasabasına kadı olmuştur. İstavrokona'da kadılık eden ve çok zengin olan Süleyman Efendinin kızı Emine Şerife hanımla evlenmiştir. Bir müddet sonra Lefkoşa'ya kadı olmuştur. Bu esnada, ben doğmuşum. Daha sonra Beyrut'a kadı olarak gönderilmiş, en nihayet Trablus Garb'a tayin olunmuştur. Büyük hemşiremle evlenen İbrahim Bükâi Efendi de babamla Trablus Garb'a giderlerken Kıbrıs'ta Baf kasabasında bulunan evimizin

bütün eşyasını muhafaza etmek üzere İmam Hüseyin Efendinin kızı Emine Molla'ya teslim edilmişti. Validemle büyük kızkardeşim Trablus Garb'ta öldükleri cihetle babamla eniştem Kıbrıs'a döndüler. Pederim Emine Molla ile evlendi. Hilmiye namındaki hemşirem doğdu. Babam hastalandı, tedavi için gittiği Beyrut'ta öldü, Allahın rahmetine kavuştu.

Mahkeme kararı ile bütün ev eşyası satıldı. Toplanan paralar Şer'î Mahkeme tarafından alındı, faize verildi. Bana hisse olarak 75 İngiliz lirası düştü.

(BAF) DA İLK OKULDA OKUDUM

Eniştem İbrahim Bükâi Efendi vasi olarak tayin edildi. Esas paraya dokunulmamak için faiz parasını bana ayırdılar (60) para günlük idi. Ve bu paraya aylık olarak üvey

anam olan Emine Molla'ya her ay verdiler. Nur içinde yatsın! Emine Molla bana anam gibi baktı, besledi. İlk okulun sınıflarını Baf kasabasında Aşağıdaki camiin yanındaki mektepte okuduğumu hatırlıyorum. O zaman, mektepte yalnız Kur'anı Kerim okunurdu. Bu mektebin içi genişti. Bütün çocuklar bu yerde okurlardı. Mektebe sabahleyin gelirdik, hiç tatil etmeden öğleye kadar devamlı surette okurduk. Bütün çocukları bir hoca efendi okuturdu.

Kapıda asılı olarak duran bir tahta vardı. Bu tahtanın bir tarafında geldi, diğer tarafında gitti yazılı idi.

Aptes bozmağa gidecek çocuk hoca efendiden izin alır, tahtayı çevirir, gider, gitti yazısı meydana çıkardı. Çocuk geri gelinle tahtayı tekrar çevirerek geldi tarafı meydana çıkardı. Bu tarzda apteshaneye her çocuk yapı yalnız gönderilirdi. Duvarla büyük bir Falaka vardı. Çalışmayan, kabahat yapan hasarı çocuklar falakaya konurdu. Hoca efendinin yanında uzun ve kısa olmak üzere Mese ağacından yapılmış değnekler vardı. Uyuyan çocuğu uzun değnekle hoca efendi dürterdi, uyandırır. Kısa değnekle lüzumunda dayak atardı.

FALAKA İLE DAYAK NASIL ATILIRDI?

Büyük kabahat yapan çocukları falakaya kordu. Bütün çocuklar duvarların kenarlarına dizilirlerdi. Boş kalan orta yerdeki hasırın üstüne kabahatli çocuk yatırılırdı. Yaptığı kabahati hoca efendi çocuklara anlatırdı. İki kuvvetli çocuğu çağırırdı. Kabahatlinin çıp'ak ayaklarına falakayı korlardı. Ayaklarını biraz yukarıya kaldırırlardı. Hoca efendi değnekle ayaklarının altına vururdu! Dizilmiş bir halde bulunan çocuklara hitaben "büyük kabahat yapan çocukların cezaları böyle falakadır!" derdi.

(DAYAK) DAN KURTULMAK İÇİN ARKAMA NASIL (PÖSTEKİ) YERLEŞTİRDİM

İk okulda yalnız Kur'anı Kerim okutulurdu. Hatim ettikten sonra yani bütün Kelâmı Kadîm bitirildikten sonra bazı kitaplar okutulurdu. Nihayet yeni bir program geldiğini hatırlıyorum. Sınıflar teşkil edildi. Ben dördüncü sınıfa düşmüştüm. Bu sınıfta (5—6) kitap çıkıyordu. Arkadaşlarımla bu kitapları okuyup yazmağa çalışıyorduk. Medresede oturup yalnız Arapça kitap okuyan bir hoca efendi

beni ve arkadaşlarımı mektepten çıktıktan sonra medreseye götürdü. Ve kitapları okumamızı teşvik etti. Biz de kandık, esas derslerimize çalışmadık.

O zaman Hafız Ali Faik Efendi muallim idi. Bu işi tetkik etti. Beni baş teşvikçi buldu. Çünkü medrese talebesinden aldığımız fikirleri anlamıyan çocuklara ben anlatmışım. Anladım ki ertesi gün dayak yiyecektim. Evde kalın büyük bir koyun pöstekisini arkama koydum. Elbiselerimle örttüm. Sınıfa girdiğimiz zaman hoca efendi kızgın bir halde dersha neye geldi. Elinde kalın bir değnek vardı. Bize neden çalışmadığımızı sordu. Herkes sinmişti. Ben cesaretle kalktım, hepsinin namına söz söyledim. Bu kitaplar denizden, memleketlerden, göklerden, ağaçlardan bahsederler. Biz kaptan, şair, bahçıvan olacak değiliz! Biz medresede okuyacağız, bu kitapların bize ne lüzumu var?

Rahmetli Hafız Ali Efendi fena halde kızdı. Başta ben olmak üzere hepimizi sıra dayasına çekti. Yani her öğrenciyi dershanenin ortasına çıkarıyor ve değnekle dövüyordu. Benim arkama vurdukça pöstekinin tozları çıkıyordu. Ben değnekle döğüldükçe yalandan bağırıyordum. Dershanenin içi toz ile dolmuştu. Bu kuvvetli dayak bizim kitaplara karşı yaptığımız isvanı söndürmüştü.

(EVLİYA) GİRİ OLAN RÜYÜK HOCA İBRAHİM EFENDİ NELER YAPTI?

Kıbrısta Baf kasabasında büyük Hoca İbrahim Efendi vardı. Gençken İstanbul'a gidip medrese tahsilini ikmal etmişti. Baf kasabasına gelerek 5—6 odadan ibaret bir medrese kurmuştu. Bu odaları vaktin vakitine amele ırgat gibi çalıştırırdı. Bu odaları bitirdikten sonra büyük bir dersane yaptırmıştı.

Kasabadan ve bazı köylerden gelen talebeye, öğrencilere sabah namazını kıldıktan sonra bu dershanede ders okuturdu. İkinci namazından sonra da ikinci dersini verirdi.

Her hafta cuma namazından sonra vaizlik ederdi. Bu büyük hocanın vaizliğini, din derslerini dinlemek için bir çok köylerden halk gelirdi. Baf kazasının bir çok köylerinde Rumlarla Türkler beraber otururlardı. Kardes gibi geçinirlerdi. Fakat Rum köylerinde oturan Türkler, Rumlardan pek az idiler. Ahalisi yalnız Türklerden ibaret olan bir takım köyler de vardı.

OSMANLI HÜKÜMETİ HİÇ ÇALIŞMIYOR. DU! RUM PAPAZLARI MÜSLÜMANLARI KRİSTİYAN YAPIYORLARDI.

Ötedenberi gözü açık papazların idarelerinde bulunan Rumlar dindar geçiniyorlardı. Aralarında kalan Müslümanların hocaları mektepleri yoktu. Rumların, papazların teşvikleriyle bazı Türkler Rumluğu kabul ediyorlardı. Dillirka denilen semtte bulunan Türklerin bir takımı Rum olmuşlardı. Küçük yaşlarından itibaren Rumca konuşan ve hiç Türkçe bilmeyen mektepsiz, imamsız, camisiz, hocasız kalan Türk köyleri acınacak bir halde idi. Osmanlı hükümeti o koskoca Kıbrıs bir mutasarrıfla, bir kaymakamla idare ediyordu. Maarife, mekteplere zerre kadar önem vermiyordu. Şehirlerde ve kasabalarda o zamanın mekteplerine bile o kadar ehemmiyet verilmezdi. İşte bu tedbirsizliklerden ötürü Baf kazasına tâbi 40 tan fazla köyün istikballeri karanlık idi.

İBRAHİM HOCA MÜSLÜMAN KÖYLERİ RUMLUKTAN NASIL KURTARDI?

Kasabanın ve köylerin bu fena hallerini, çidişlerini gören Büyük Hoca bir (Hızır) gibi ortaya atılmıştı. Hoca Efendinin vazılarını

dinlemek için her cuma köylerden gelen Müslümanlarla Hoca Efendinin arasında münasebet ve muhabbet başlamıştı. Büyük Türk köylerinin halkı Hoca Efendiyi köylerine davet ediyorlardı. Vaiz ettiriyorlardı. Hiç okumak yazmak bilmeyen Türkleri cami yaptıрмаğa teşvik etmişti. Köylerde bulunan eski camilere devam etmeye başlamışlardı. Hoca Efendinin teşvikiyle köy zenginleri evlatlarını Baf Medresesine göndermeğe başlamışlardı. Medresenin odaları günden güne artıyordu. Talebinin sayısı çoğalıyordu. Her cuma gecesi, her pazar gününün akşamında yatış namazından sonra Aşağıdaki camide büyük hoca talebelerini büyük bir halka halinde toplardı. Arzu eden cemaat da bu Müslüman halkasına girerdi. Burada Hatmi Hoca denilen ibadet yapıldı. Güzel seslerle tarafından Aşır serifler, ilâhiler okunurdu. Cenabı Allahın muhtelif ve mukaddes isimleri okunurdu. Tesbihler çekilirdi. Bu usuller kış gecesinde yapıldı. Yaz gecelerinde olmazdı. Medrese tahsili, birinci teşrinde (Ekimde) başlar, bütün kış devam ederdi. Nisandan itibaren medrese dersleri tatil edilirdi. Köy talebeleri oraklarına, harmanlarına giderlerdi. Köylerine dönen talebeler, medre-

Magusa'nın bir köyünde bir Türk ailesi ha mur yağurup, mantı dökerken

seden aldıkları, talim ve terbiye sayesinde köy lüleri teşvik ederek namaz kıldırıyorlardı. Müs lümanlığı neşre çalışıyorlardı. Bu gençlerin güzel hareketlerini gören babalar medreseye oğullarını gönderiyorlardı. Bu sayede Baf'ın yalnız medresesi değil, akrabalarının evlerine gelen küçük küçük sarıklı talebelerle Müslüman Türk nüfusu da artıyordu.

OKULA İLK DEFA GİRECEK ÇOCUĞA YAPILAN TÖREN

Baf kasabasında iptidai mektep denilen ilkokula girecek çocuklara bir tören yapılırdı. Okulun bütün çocukları Hoca Efendinin idaresi altında olarak mektebe başlıyacak çocuğun kapısına giderler. İkişer olarak sıralanırlar. Giyinmiş, süslenmiş çocuğu öne korlardı. Çiçeklerle süslenmiş, en üste bir Kelâmî Kadîm konmuş sedefli küçük iki ayaklı bir rahleyi iki büyük çocuk tutardı. Ve yeni öğrencinin başından yukarı tutulmak üzere çocuğu araları na alırlardı.

Daha evvel büyük çocuklara ezberletilmiş ilâhîleri yüksek sesle ve güzel makamlarla okuya okuya mektebe gelirlerdi. Mektebe ilk başlayacak çocuğun ailesi zengin ise bütün okul çocuklarına zerde pilâv dağıtırdı. Buraları okulun çok fakir çocuklarına elbise, ayakkabı yaptırırdı. Bir takımı da bu gibi fakara çocuklarına Hoca Efendi vasıtasıyla para ihşan ederdi.

O zaman ilkokullarda sınıf bile yoktu. Yalnız Kur'anı Kerim okutulurdu. Ebced, Hevvez, Rabbi yesir'leri okuyun yazanlar birinci sınıf sayılırdı. Kelâmî Kadîm'de elem neşrahele süresine kadar çıkan çocuk fergap Ayeti Kerimesini okumağa başlayınca açık göz çocuklardan biri küçük öğrencinin başındaki fesi kapıp kaçardı. Zengin çocuğu ise, fesi geri vermezdi vevahut bahşis alarak verirdi. Bu raya kadar gelen çocuk birinci sınıf sayılırdı.

Çocuk amme süresine kadar yükselinece Hoca Efendiye zengin aile hediye yollardı. (BAF MEDRESESİ) NDE YETİŞEN BÜYÜK ADAMLAR. SADRAZAM MEŞHUR KIBRISLI MEHMET PAŞA

Rahmetli Büyük Hoca İbrahim Efendinin medresesine devam eden gençler, büyük dersha, nede feyiz ve nur aldılar ve köylerine döndüler. Baf'a ait bir çok Türk köylerinde hocalık, imamlık ettiler. Hattâ Ortodokslarla karışık köylerde bile varlık gösterdiler. Bunların

bazıları köy okullarına öğretmen oldular. Baf medresesi yalnız Baf kasabasına ve köylerine değil, Limasol'a, Larnaka'ya ve Lefkoşa'ya da büyük adamlar yetiştirmişti!

(Lefkoşa) nın en büyük hâkimi olan İzzet Efendi Makunda'lı idi ve medresede bu da okumuştur. Meşhur Kıbrıs Müftüsü Hacı Hafız Ali Efendi ve oğulları da Baf'ın medresesinde nur almışlardı. Osmanlı hükûmetinin en büyük Sadrazamlarından olan Kıbrıslı Mehmet Paşa da medresenin talebesi ve Hırsofu köyünden idi.

SADRAZAM MEŞHUR KIBRISLI KÂMİL PAŞA

Osmanlı hükûmetinin bütün dünyaca meşhur Başbakanı Kâmil Paşa şöhretli kayısısı olan Deftera'lı idi. Merhum olan bu zatın Baf medresesinde okuduktan sonra Mısra gittiğini rivayet ederler. Larnaka denilen iskelenin büyük hocası Müderris Salih Efendi aynı medresenin talebesi idi. Baf'ın ünlüsü olan Ciyaslı Hoca da aynı medresede okumuştur.

Cennetmekân Hoca İbrahim Efendinin medresesine Lefkoşa'dan (Karpaz) dan (Girne) den bile talebe gelmişti. Hoca İbrahim Efendinin neşir ve tâmin ettiği dersleri sayesinde yükselen âlimler yalnız köylere değil kasabalara ve Lefkoşa'ya da yavılmışlardı. Yetistirdikleri âlim evlâtlar kendilerine fazilet-kâr halef olmuşlardı. Yani yerlerini tutmuşlardı. Larnaka'da büyük bir hoca olan pek muhterem Müderris Hulûsi Efendi. Müderris Salih Efendinin şerefli oğludur. Magoşa'da vâiz, imam ve hatip olan büyük zat da Baf medresesinden feyiz, nur ve mehasini almıştı. Hoca İbrahim Efendi her salı günü bütün talebesini alırdı. Kasabanın çevresinde bulunan ve pınar sularıyla dolu olan Kokoci namındaki yerlere giderdi. Buralarda yemek verirdi.

Günün birinde denize yakın olan ve Mavri denilen bir yere bütün talebesiyle gitmişti. Bu civarda içmek için su aramışlardı. Bulunmadı. Uzak yerden su çekirmek için birtakım talebe gitmişti. Hoca İbrahim Efendi duydu. Talebenin bir kısmına hitaben: Buralarda su bulmak ihtimali vardır. Beraber aravalım, dedi. Şazhklar arasında dolasmağa başladı. Hem okuyordu, hem de dolasıyordu. Nihayet bir yerde durdu. Parmaklarıyla tonrağı karıştırmağa başladı. Çok sürmedi buradan su çık-

Kıbrıs'ın her bakımdan Türkiye'nin ayrılmaz bir parçası olduğunu gösteren harita: Yezilada Yunanistan'a 683, Türkiye'ye ise 40 mil mesafededir.

mağa başladı. Bütün talebe şaşmıştı. Bu pınar suyu o zamandan beri hâlâ akıyor. Bu civarda tarlaları olan Rumlar ve Türkler de hayret etmişlerdi. Çünkü analarından, babalarından burada pınar olduğunu hiç duymamışlardı. Bu yazdığım gerçektir. Hattâ Rumlar bu suya "Vrissidu Hoca" yani "Hocanın çeşmesi" derler ve mukaddes bir su bilirler. İşte bundan ötürü gerek Türkler, Müslümanlar ve gerek Rumlar Hoca İbrahim Efendinin Karamet sahibi ve bir evliya olduğuna inanırlar. **TECVİT İLE KUR'AN OKUMAK. HAFİZ CEMİYETİNDE (HAFİZ) ÜNVANINI NASIL KAZANDIM**

İlk okulun son sınıfında iken bize Tevhid de okutmağa başladılar. Yani Kur'anı Kerim'in her harfini, her kelimesini hakkiyle telâffuz etmek, her harfa mahsus, özel ses vermek, aynı harfini vesair harfleri mahrecinden çıkartıp okumak, harfleri boğazda, dilde çatlatmak, her kelimeyi diğer kelimeye, vurarak tutturmak gibi âyeti şeriflerin tilsimlerini, cazibelerini, kudretlerini, tesir derecelerini arttırmak usullerini öğretmeye çalıştılar. Ben

bu dersi çabucak kavradım. Benimsedim. Çünkü hocam rahmetli Hafız Ali Efendi bir gün: "Senin sesin çok güzeldir, sınıfın birincisisin! Biraz daha çalışırsan pek mükemmel bir hâfiz olabilirsin!" demişti. Hocamın bu değerli iltifatı beni daha çok çalıştırdı.

İlk okulu bitirince, ilk isim hafızlığa başlamak oldu. Yani Kur'anı Kerimi ezberlemeğe başladım. Geceyi gündüze kattım. Altı ay zarfında bütün Kelâmî Kadîm'i tamamiyle ezberledim. Hocam bir dellâl ile kasaba mahallelerine, çarşılarına ilân ettirdi. Hatırmıda kaldığına göre dellâl: "Önümüzdeki perşembe günü Aşağıki Camide Hafız Cemiyeti vardır. Sabah namazından sonra başlanacak, akşam vakti duası yapılacak! Duyduk duymadık demeyin ha!" diye davudî sesiyle ahaliye ilânda bulundu.

Perşembe günü sabah namazından sonra yüksek sesle Kelâmî Kadîm'in başındaki Suri şerife'den okumağa başladım. İkindiden sonra dualar yapılacaktır ve bana Hafız ünvanı verilecekti.

Camii şerifte hocam, bütün hocalar, med-

KIBRISLI AŞIK KENZİ VE KIBRIS DESTANI

Yazan: Mehmet Halit BAYRI

HUSUSİ kütüphanemizde mevcut yazma dergilerin birinde, bizim için iki bakımdan önemli uzun bir destan var. "Kıbrıs Destanı" adı altında tesbit edilmiş olan bu otuz sekiz dörtüklü destan, hem Kıbrıslı bir Türk şairini tanımamıza, hem de 1833 de (Hicrî 1249) Kıbrıs adasında çıkan isyan veya ihtilâli andıran bazı kargaşalıkları öğrenmemize yardım etmektedir. Mısralarında temas edilen hâdiseieri, eski tarihçilerimizin dikkatinden nasılsa kaçtığı ve Türkiye tarihlerinde yer alamadığı için, Kıbrıs destanının, çok değerli bir tarih vesikası olduğunu da hemen kaydetmek yerinde olur.

Kıbrıs Destanını söyleyen veya yazan, "Aşık Kenzî" adında bir saz şairidir. Aşık Kenzî hakkında bugüne kadar yetkili bir kalemin mahsulü olan bir yazıya tesadüf ettiğimi hatırlamıyorum. Bunun gibi, eğer üç şiiri bir tarafa bırakılacak olursa, şairin manzumelelerinden hiç birinin, bu arada Kıbrıs Destanının, herhangi bir gazete veya dergi ile yayımlandığını da görmedim. Halbuki, Aşık Kenzî, saz şairlerinin çoğuna nisbetle kuvvetli bir edebî hüviyete sahiptir. Onun böyle bilinmeyen bir köşede unutulup, aranılmaması, Türk halk edebiyatıyla uğraşanların, bu konuda gerektiği şekilde çalışmadıklarının açık bir delilidir.

Aşık Kenzî, Kıbrısta doğmuştur. Bu keyfiyet onun bir gazelinin son mısralarından anlaşılmaktadır. Doğum tarihini tesbit etmek imkânsızsa da, eserlerinden istidlâl yolu ile şairin 1785 - 1795 (Hicrî 1200-1210) yılları

rese talebeleri ve halkın çoğu hazır idi. Hattâ kadınlara mahsus olan ikinci kattaki kafesli cami kısmında da sofî Müslüman hanımları da toplanmışlardı.

Öğle namazından sonra tekrar okumağa başladım. İkinci namazından sonra da devam ettim. Nihayet Kur'anı Kerim'in hepsini bir yanhışsız bitirmiştim. Büyük bir İslâm cemaati huzurunda Hafız Ali Efendi dua etti ve bana "HAFİZ CEMAL" ünvanını verdi. Kalktım bütün büyüklerin ve hocaların ellerini öptüm, onların dualarını aldım. Böylece Hafız oldum.

arasında doğmuş olabileceğini ileri sürmek mümkündür. Aşık Kenzî, belli olmayan bir sebeple gençliğinde Kıbrıstan ayrılmış, bazı Anadolu kasabalarında, bu arada Antalyada da oturmuş, sonra İstanbula gelmiş, İstanbul'dan Edirneye gitmiştir. Ancak Aşık, Edirne'de yerleşip kalmamış, bütün Rumeli vilâyetlerini, Arnavutluğu, şimdiki Yunanistanı kasaba kasaba, şehir şehir dolaşmış, Mora ihtilâli sırasında Serasker Reşit Mehmet Paşanın kumanda ettiği orduda hizmet etmiş, Muslunun ve Atina zaferlerinde hazır bulunmuş, bu zaferlerin verdiği sevinçle destanlar düzenlemiştir. Kenzî 1833 (Hicrî 1249) yılında özvanı olan Kıbrıs dönmüş, Kıbrıs Destanını işte bu münasebetle yazmıştır. Destan şudur:

KIBRIS DESTANI

Sene bin ikiyüz kırkdokuz içre,
Nakledem, dinleyin, bir hoş hikâyet.
Kıbrıs bir meşhur yer Akdeniz içre,
Söylenür dillerde, bulmuştur şöhet.

Bunlar dört adadır âlemde namdar,
Mora, Girit, Kırım, Kıbrıs âşikâr,
İkisin zaptetti hiylekâr küffar,
İkisi İslâmda bu dem, bu saat.

Girit te uğradı bu temaşaya,
Bahşoldu Mehemmet Ali Paşaya,
Medine vakfıdır, Kıbrıs yaşaya,
Rodosla Kıbrısı verir mi devlet
Fitneden kimsenin yoktur haberi,
Hiyledir daima Firengin kâri,
Fransız balyözü işbu diyarı,
Zaptetmeğe fitne düşürdü semt semt.

Evvel iskeleyi bir bulandırdı,
Anlayınca halkı yaktı, yandırdı,
Vaktin valisini kelp inandırdı,
Bir yumruk yedi kim manend-i âfet.

Sonra kırk sofuya gönderdi nâme,
İğva verdi şeytan gibi imame,
... .ayaklanıp kalktı temame,
Baf kasabasına girdi nihayet.

Tahir ağa vaktin ol miralayı,
Ânide cemetti Bay-ü-gedayı,
Hüseyin ağa ile Hasan ağayı,
İki kahramanı gönderdi, fikret.

Asker çıkıp Baf üstüne süzülür,
Duyunca imanın ömrü üzülür,

ARAŞTIRMALARI

3357

Kasabadan Lefke üzre çözüldü,
Oyverde kendine verdi metanet.
Duyunca bu hali miralay Düşvar,
O semte de asker çıkardı tekrar,
Arbeye olmadı bilmem ne esrar,
İmam yüreklenip, buldu takviyet.
Topçular duyunca taban sıklılar,
Düşüp arkasına basup yıktılar,
Hasılı bir manastıra tıktılar,
Aman derken erdi validen himmet.
Buyruldu gönderip askeri çekti,
Gayri san'at kurup yemleme döktü,
Kendini o semte tahsildar dikti,
Cürmün affeyleyip giydirdi hil'at.
Geldi giden dilâverler yerine,
Hil'atler giydirdi serverlerine,
Okuttu fermanın geçti sadrine,
Başladı kılmağa hakk-ü-adalet.
Hemen on gün geçer geçmez arası,
Beriden kükredi Krapuz râyası,
Başetmişler bir kelp papas vesvası,
Şehri basmasına etmişler niyet.
Duydu Seyyit ağa bu kem haberi,
Tekrar derceyleti dilâverleri,
Başedip Hüseyin ağa ejderi,
Su gibi sim-ülzer akıttı kat kat.
Anlar gitti, Delî hacı namıdar,
Tiz yetişüp sancak açtı âşikâr,
Bir topla gönüllü aldı bir mikdar,
Ânide geriye eyledi avdet.
Top sesin güş eyleyen bulandı,
İslâm olan imdat gelür, canlandı,
Asker varup Krapuz üzre dayandı,
Yeniden eyledi merdolan gayret.
Mertler kurt mânendi bir yol dağıldı,
Her birisi bir ormana yayıldı,
Kelle kesüp dil getiren sayıldı,
Bahşışler verildi gani ganimet.
Avcılar bildiler avın tadını,
Hatmettiler dağda hınzır avını,
Şehirlidir âsilerin taunu,
Şimdi değil bu iş eskiden âdet.
Her ne zaman olsa bir taraf hain,
Şehirliler olur üstüne tayın,
Dünyada bir kimse bilmez kolayın,
Halk şehir vermez anlara fırsat.
Mertler dip Krapuza kadar vardılar,
Haydutların köylerini sardılar,
Basıp çoğun hınzırları kırdılar,
Kaçtı baş olacak papas nihayet.
Tuzla canibine eyledi firar,

Bağlandı her yanı değil haberdar,
Azraili oldu hasan Alemdar,
Kıskıvrak bağlandı vermeden fırsat.
İbret reayaya, papas, keşişe,
Gecürünce şehre vurduklar şişe,
Bir kazık yedi kim, şöyle dört köşe,
Tepeşinden çıktı geri âlâmet.
Buldu cezasını ehl-i tuğyanlar,
Böyle olur bir papasa uyanlar,
Vaktin valisine âşi olanlar,
Devlete de âşi olurlar elbet.
Seyyit hacı Mehmet vaktin ağası,
Anın ihyasıdır Kıbrıs adası,
Hoşnuttur kendinden bay-ü-gedayı
Hatadan hıfzede cenab-ı izzet.
Güş eyleyin gayri bizden kelâmı,
Seyyit ağa kor mu bu intikâmı,
Yürüttü karşıdan ansız islâmı,
Bukez her taraftan verdi metanet.
Menteşaga miralaydır bu kerre,
Tertipler kuruldu Bahr ile berre,
Hazer oldu gene tekrar daire,
Deründan, biründan azim cemiyet.
Menteşaga bindi çekti karadan,
Hiç perva eyler mi o nâ sezadan,
Hânedan yaratmış neslin yaratan,
Hüda hânedana vermeye üsret.
Yüzbaşı, mülâzim Ali Ağa bu dem,
Hareketler etti manend-i Rüstem,
Hacı Ömer ile oldular hemdem,
Kıldı bunlar Baf üstüne âzimet.
Karadan dağlar yolu ile gitti,
Topçıyan da semt-i diyardan yitti,
Gâvur imam üç gün akdem işitti,
Karan firara değişti himmet.
Hak Seyyit ağaya vermesün keder,
Cümlemiz evlâdı makam-ı peder,
Heybetinden oldu fitne derbeder,
Defolup adadan gitti müsibet.
Valimiz gavgayı seyf ile sildi,
Karadan, şeryadan gidenler geldi;
Balyoz da mürdölup çabuk vuruldu,
Çok şükür aradan kalktı adavet.
Hem malûmu oldu halk-ı cihanın,
Budur münacatı bay-ü-gedanın,
Bu dem inkâr olmaz Seyyit ağanın,
Kıbrıs gelmesi âzim inayet.
Gelince şehre kıldı imdadı,
Pâk etti adada fitne, fesadı,
Hasan Tahsin bey efendi evlâdı,
Odur bir sahib-i fikr-ü belâgat.

Kıbrıs'ta 1925 yılında çekilen bu resim de sünnet çocuklarını tespit etmektedir.

Hem süara, hem ülema, hem âmil,
Hem şerafe, hem zerafe, hem âkil,
Tahsin okur her bir nutkuna kâmil,
Baki, Nabi, Nef'i, manendî Haşmet.

Kethüdâsı Necib efendi mevzun,
Hatmelmüş tab'ında her türlü fûnûn,
Cafer Belmeki, aklı Eflâtûn,
Şecaat, sehavet, Haydarî sûret.

Valimizin misli bulunmaz hele,
Daire mükemmel ehl-i dil ile,
Ayâ bilmem vasfolunur mu kâl ile,
Kadi efendide olan cesaret.

Müftü efendinin hiç yok menendi,
Vaktin şehinşahi kıldı pesendi,
Hakkında reisüşşüara dendi,
Deryayî maanî cdur hakikat,
Mevlâ esirgesün sagır, kibarı,
Cihan durdukça durur Kıbrıs diyarı,
Kenziya hatmeyle gayri güftarı,
Ârife yetmez mi bunca işaret.

Görülüyor ki, Kıbrıs Destanı 1833 yılında Kıbrıs adasında çıkan kargaşalıklar üzerine söylenmiştir. Destan sahibine göre, Kıbrıs şöhreti bütün dünyayı tutan dört adadan biridir. Bu adaların üçü, Kırım ve Mora yarım adalarıyla Girit adasıdır. Bunlardan Kırım ve Mora yarım adaları düşman eline geçmiş,

Girit adası da tehlikeye düşmüştür. Fakat Kıbrıs ile Rodos adalarını devletin elden çıkarmıyacağı muhakkaktır. Bununla beraber, Kıbrıs adasında Fransızlar fitne tertibile meşguldürler. Nitekim Fransızların tahrik ve teşvikile burada ayaklanmalar olmuş, önce bir imam, sonra da bir papas âsilerin başına geçmiş, ancak işin büyümesine meydan bırakılmıyarak, mahallî kuvvetlerle fitne bastırılmış, fesat ocağı söndürülmüştür.

Kıbrıs Destanı'nı yazan Âşık Kenzî'nin yirmi beş koşmasıyla sekiz destanı daha elimizde bulunmaktadır. Sekiz destandan üçü Mora ihtilâline, Muslu'nun ve Atina zaferlerine, biri ikinci Mahmudun kurduğu yeni Türk ordusuna, daha doğrusu "asâkir-i mansûreye" aittir. Âşık Kenzî'nin asıl adı nedir, babası kimdir, kendisi nerede ve ne çeşit bir tahsil görmüştür, âşıklığına nerede ve ne suretle başlamıştır? Bütün bu noktaları şimdi-lik kurcalamadan geçmek zorundayız. Ancak, şâir, Hacı Bektaş ocağında feyz aldığı, Ahmet baba adında bir Bektaşî şeyhi tarafından irşat edildiğini, iki manzumesinde tereddüde yer bırakmayacak şekilde ifade etmektedir.

Âşık Kenzî'nin kaç yaşında, nerede ve hangi tarihte öldüğünü tesbit edemedik, evle-

Yaşayan Bir Halk Şairi:

ÂŞIK ALİ İZZET KIBRIS'TA

Yazan: Ethem ÖNÜR

Âşık Ali İzzet Özkan, 1951 yılında Kıbrıs Adasına bir gezi yapmıştır. Bu gezisini âşık şöyle anlatıyor:

"Öğrendim ki, üç buçuk asır idaremizde kalan, taş, toprağı ve ruhiyle bizim olan, ancak yarım asırdan biraz fazla zamandan önce İngilizlerin eline geçen Kıbrıs'ı Yunanlılar istiyorlarmış. Bizim olan bu Güzel Adada bu gün 180 binden fazla Türk olduğunu da öğrenince ilham kuşu başıma kondu, ben de hemen orada şu şiiri okudum"

Aldı Ali İzzet:

"Sus artık, ağzından bırak Kıbrıs'ı
Gözlerin kör, dilin lâl olur sonra
Kaldırma yerinden yatan arslanı
Akar mundar kanın sel olur sonra.

Ey Türkoğlu, tunç kalesin çetin ol
İtler ürür, kervan geçer, metin ol.
Kes, Kâfir, sesini; utan, sakın ol
Yanaş memleketin kül olur sonra.

Zehir etme kendin tatlı aşını,
Tacın, tahtın gider, gördüm düşünüyü.
Okurken tarihi yıkma kaşını
Vatanın Türklere mal olur sonra.

Türk dünyaya verdi ibret dersini
Hatırla Korede kükremesini.
Mehmetçiğin yenemezsin hırsını
Gelinlerin birer dul olur sonra.

Güvenme üçbuçuk çılgın Uruma
Sanlı Türk el attı Hinde, Kırma.
Göğsüne taktığın o kızıl arma
Şahlanan atıma nal olur sonra.

Kıbrıs bizim, Türkler savaş başında
Tapulu mülkümüz, oku karşında.

nip evlenmediğini, çocuğu olup olmadığını da bilmiyoruz. Şu kadar ki, Kenzî, hayatında çok tanınmış; söylemiş, takdir edilmiş, kendisinden bahseden âşıklar:

Kenzî gezin kâmil' oldu cihanı
Kenzîye dediler şâir-i cihan.

tarzında mısralarla öğmek hususunda birleşmişlerdir. Kenzî'den bize miras olan kosma ve destanların şâirin adını unutturmayacak de-ğerde, hususile Kıbrıs Destanı'yle diğer destanların birer tarih vesikası sayılabilecek mahiyette olduğunu kaydetmekle bu garip âşıka karşı saygı borcumuzu az çok ödivebileceğimizi ümit ediyoruz.

1954

Aş tavuklar darı görür düşünde
Hayal pilâvları yal olur sonra.
Ahmak köpek kayganadan pay ister
Haksız yere adaletten oy ister
Ali İzzet ta Mavri'den su ister
Eski vatanımız yol olur sonra."

İşte Ali İzzet'i Kıbrıs'ı görmeğe sevke- den ilk sebep bu oldu. Gitme kararını verince Ali İzzet oradaki kardeşlerine Turna kuşu ile selâm gönderdi.

Aldı Ali İzzet:

"Hel hel ettim Türkiye'den uçurdum
Kıbrıs ellerine kon telli turnam
Selâmladım Akdenizi geçirdim
Mektubum dostlara sun, telli turnam.

Bizden selâm götür, dostları tanı
Orda ziyaret et Hala Sultanı
Dert müzesi Namık Kemal zından
Salla kanadını in, telli turnam.

Müslüman kılınca çöşar kınında
Türkün, mert ölürüz er meydanında
Yeşil adamızın herbir yanında
Nokta nokta belli kan, telli turnam.
Tuna nehri ulu Türkün sulağı
Bağdat şehri gazilerin durağı
Genç Osman kaleye dikti sancağı
Kurban olsun sana can telli turnam.

Horasandır atamızın pınarı
Artık geldik Orta Asya'dan dışarı
Görün Medine'de Hak Peygamberi
Hac'olursun orda sen, telli turnam.
Kore kahramanı Türk erlerine
Allah el uzatsın zaferlerine
Yüz sürerken şehit mezarlarına
Ağla dertli dertli yan, telli turnam.

Gez Ali İzzet gez, köhne cihanı
Eski yurd Kıbrıs, Hindi, Yemeni
Huzuru mahşerde iman Kur'anı
Allahtan isterim ben telli turnam."

Kıbrıs'a gitme kararını veren Âşık anlatıyor:

— Âşık D. Cevlânî ile Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkanı Mehmet Ali Pamir beye gittik. Kıbrıs'a gitmek istediğimizi anlattık, çok sevindi Pamir bey buna. Elimizden tuttu.

Vapurla yola çıktılar. İki âşık Kıbrıs'ın meşhur iskelesi olan Larnaka'ya vardılar.

Âşık Ali İzzet diyor ki:

"Larnaka'da bizi Dr. Fazıl Küçük, Fazıl Plümer, Terzi Naim, Hasan Fahri, Ali Rıza Şakir, Polis, Selâhaddin karşıladı. Hoş beşten ve kahvaltıda sonra Belîğ Paşa sinemasında bir konser verdik."

Âşıklar içten gelen misafirperverlik karışısında coştular. Ellerine sazlarını alarak onları dile getirdiler.

Aldı Ali İzzet:

"Yirmi yedi milyon Türk milletinden Kıbrıs halkı size selâm getirdim Hür yaşayan bu güzel memleketten Adalet, şecaat, ahkâm getirdim.

Yeşil ada olmuş baykuş yatağı
Çırpınır başında elin bayrağı
Yer götürmez asker ile sancağı
Çektim geldim, yeşil alem getirdim.

Türk süngü takarsa dünya az gelir
Yedi kral hep bir olsa vız gelir
Adil yurda göçmen, gelin, kız gelir
Kızıl Bulgarlardan İslâm getirdim.

Türkiye'nin kahraman dağlarından
Kuvvet, servet getirdim ağlarından
Kayseri'nin, Sivas'ın bağlarından
Güzel koku, çiçek, çiğdem getirdim.

Al-İzzet, Adalar, deniz Türklerin
Kalede, kulede her iz Türklerin
Hükmetti Allahım, Kıbrıs Türklerin
Azim mahkemeden ilâm getirdim."

Dinleyiciler çılınca alkışladılar.

Kıbrıs adasının her tarafını adım adım gezen bizim âşıklar her gittikleri yerde büyük bir sevgiyle karşılanıyorlardı. Ali İzzet Magosa'da Namık Kemal'in hapsedildiği zindanı görünce duygularını şöyle anlatıyor:

"Hem Namık Kemal'in çektiği acıları, hem de vatan sevgisini duydum. Coşarak sazımı elime aldım."

Aldı Ali İzzet:

"Memleket sevgisi Allah sevgisi
Karl: dağlarımı göresim geldi
Yel estikçe gelir vatan kokusu
O şen bağlarımı göresim geldi.

Simdi bizim elde çiçek kokuyor
Soğuk sular cıgıl cıgıl akıyor
Baş vastıkta gözüm yolda bakıyor
Kövde sazlarımı göresim geldi.

Ali İzzet hür milletler Kore'de
Kahramanlar düğünü var orada
Kırallık istemem İngiltere'de
Albayraklarımı göresim geldi."

Kıbrıs'ın her tarafında büyük sevgi gö-

ren âşıkları Sinde köylüleri, köylerindeki bir düğünde bulunmaya davet ettiler. Ali İzzet gözleri yaşararak şöyle anlatıyor:

"Sinde köyünde Muhtarın kızının düğününe davet edildik. Yolda giderken, otobüs içinde bir Türk kadını elimdeki kılıfına sarılı sazı görünce, — Kardeşim; dedi, elindeki sancak mı?... Ben de, saz diyemedim; Evet, sancaktır! dedim. Hemen o Türk kadını ağlayarak geldi, elimdeki sazı sancak diye öptü.

Ey, hür yaşayan yirmi yedi milyon Türk milleti! Kıbrıs'taki otuz yaşındaki bir kadın bile Türk sancağının hasretini çekiyor ve her ne ki görse sancak sanıyor."

"Lâpta köyünde Hüseyin Türk'ün evinde misafir kalmıştık. Sazımızı çalıp yurt türküleri söylerken hem Hüseyin bey, hem de hanımı ağlamaya başladılar. Dediler ki: Ah, kendimizi Türkiye'de sandık. Sonra şanlı ordumuza buraya gelmiş gibi hissettik."

o o o

Nitekim 16 Ağustos 1960 günü Türk Askeri Birliği başta Alay Sancağımız olduğu halde Magosa'da Kıbrıs'a ayak basmış, Türk kardeşlerimiz tarafından çılınca sevinç gösterileriyle karşılanmışlar, Lâpta'lı Hüseyin Türk ve hanımı da emellerine kavuşmuşlardır.

NEZLE ve GRİPTE

ECZANELERDEN
ARAYINIZ

(Folklor: 29)

KIBRIS BİBLİYOGRAFYASI

Yazan: Bora HINÇER

haz.

KIBRIS TARİHİ — Ziver. Lefkoşa 1312 (1894).

KIBRIS FETHİ ÜZERİNE VESİKALAR — Saffet, Tarih-i Osmanî Encümeni mecmuası, 19. cüz, 1331 (1915).

MUHTASAR KIBRIS COĞRAFYASI ve MUHTASAR KIBRIS TARİHİ — İbrahim Hakki Akyol — Mustafa Midhat. İstanbul 1338 (1922).

KIBRIS FETHİ İLE İNEBAHTI MUHAREBESİ SİRASINDA TÜRK DEVLETİ İLE VENEDİK VE MÜTTEFİKLERİNİN FAALİYETİNE DAİR BAZI HAZİNE-İ EVRAK KAYITLARI — Prof. İsmail H. Uzunçarşılı, Türkiyat mecmuası, 3. cilt, 1926—33.

KIBRIS TÜRK ALFABESİ — İsmail Hikmet Ertaylan, Lefkoşa 1934.

OSMANLI TÜRKLERİ İDARESİNDE KIBRIS — H. Fikret Alasya. Tarih Semineri dergisi, sayı 1-2, 1937.

"KYPPIAKAI SPONDAI" BÜLTENİ — Kıbrıs İlmî Araştırmalar Cemiyeti. Lefkoşa 1937

KIBRIS TÜRKLERİ — İsmet Konur. İstanbul 1938.

KIBRIS TARİHİ VE BELLİ BAŞLI ANTİKİTELERİ — H. Fikret Alasya. Lefkoşa 1939.

KIBRIS TARİHİ VE KIBRISTAKİ TÜRK ESERLERİ — İsmet Konur. Adana 1946.

KIBRIS NOTLARI — Hasene Ilgaz. İstanbul 1949.

KIBRISTAN HATİRALAR — Namık Görgünay. Ankara 1951.

KIBRIS DÖNÜŞÜ — Dursun Cevlânî. Ankara 1952.

50 000 TÜRK ŞEHİDİNİN YATAĞI KIBRIS — Vehbi Kocagünev. İstanbul 1952.

KIBRIS BEYANNAMESİ — Türkiye Millî Talebe Federasyonu. İstanbul 1952.

KIBRIS SEFERİ — A. Timural. İstanbul 1953.

KIBRIS'TAN ATATÜRKÜ — Lefkoşa 1953.

ÂŞIK ALİ İZZET KIBRIS ADASINDA NELER GÖRMÜŞ? — Etem Önür. Anka-

ra 1953.

KIBRIS ŞİİRLERİ ANTOLOJİSİ — Hazırlayan: Fahri Ersavaş. İstanbul 1954

KIBRIS MESELESİ VE TÜRKİYE KONFERANSI — Tertip eden: T.M.G. Teşkilâtı. İstanbul 1954.

7.000 SENELİK SÜMER MEDENİYETİNDE KIBRIS — Haşim Nahid Erbil. İstanbul 1954

28 AĞUSTOS 1955 KIBRIS KATLİAMININ İÇYÜZÜ — İzzet Akyol. İstanbul 1955

DÜNKÜ - BUGÜNKÜ KIBRIS — Naci Kökdemir. Ankara 1956.

CYPRUS; A PORTRAIT AND AN APPRECIATION — Sir Harry Luke. London 1957.

KIBRIS'A DESTAN — Halil Ahnmaz İstanbul 1957.

LORD SALISBURY'YE KIBRIS HAKKINDA AÇIK MEKTUP — Reşit Saffet Atabinen. İstanbul 1957.

LALA MUSTAFA PAŞA KIBRIS ÖNERİLERİNDE — Zuhuri Danışman. İstanbul 1957

THE CYPRUS QUESTION. A PERMANENT SOLUTION — Dr. Fazıl Küçük. Nicosia 1957.

KIBRIS MEKTUPLARI — Hasan Ali Yücel. Ankara 1957.

TARİHİN İŞİĞİ ALTINDA KIBRIS VE 3. DÜNYA HARBİNDE TÜRK STRATEJİSİ BAKIMINDAN ÖNEMİ — Tahsin Demiray. İstanbul 1958.

CHYPRE DU POINT DE VUE GEOLOGIQUE ET STRATEGIQUE — Gnrl. Hakki Güvendik. 1958.

KIBRIS ŞİİRLERİ — Kıbrıs Türk Kültür Derneği. Ankara 1958

KIBRIS'A SON FEDAKÂRLIĞIMIZ YA TAKSİM YA ÖLÜM — (Kıbrıs Destanları) Toplayan: Kemal Bülbül Kavakhoğlu. Samsun 1958.

MİLLÎ ADA KIBRIS — Kadir Mert. İstanbul 1958.

KIBRIS DESTANI — İbrahim Minnetoğlu. Ankara 1958.

TÜRK KIBRIS — Sinan Sadi Sükan. İstanbul 1958.

KIBRIS TÜRKÜSÜ — İsmet Üstek. An-

TÜRK FOLKLOR

kara 1958.

KIBRIS MEKTUBU — Özker Yaşın. İstanbul 1958.

GÜNAYDIN YAVRU KIBRIS — İbrahim Zeki Burdurlu, Lefkoşa 1959.

CYPRUS PROBLEM AS THE TURKS SEE IT — M. Ertuğruloğlu (çeviren: Şinasi Siber), Ankara 1959.

KIBRIS TARİHİNE TOPLU BİR BAKIŞ — Hüseyin Metin, Lefkoşa 1959.

KIBRIS CUMHURİYETİNİN KURULUŞ ANLAŞMALARI — Baha Özler, 1959.

CUMHURİYETİN EŞİĞİNDE KIBRIS — Şemsi Belli, Ankara 1960.

YAVRU VATANDAN NOTLAR — Şemsi Belli, Ankara 1960.

İNGİLİZ İDARESİNDE KIBRIS, STATÜ VE ANAYASA MESELELERİ — Ahmet Gazioğlu, İstanbul 1960.

YAVRU VATAN KIBRIS — Ahmet Gazioğlu, İstanbul 1960.

MEHMETÇİK KIBRIS'TA — Özker Yaşın, Lefkoşa 1960.

GÜZEL KIBRIS, RESİMLERLE — Rüstem Kemal, Amsterdam 1961.

KIBRIS KÖY RAPORLARI — Kutlu Adalı (Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi Basın İrtibat Bürosu), Lefkoşa 1962.

PATRIKHANE VE KIBRIS — Bekir Berk, İstanbul 1962.

LEFKOSA — İbrahim Zeki Burdurlu, Lefkoşa 1962.

KIBRIS BEYANNAMESİ — Türkiye Milli Gençlik Komitesi, Ankara 1962.

KIBRIS'IN TARİH BOYUNCA ANADOLU İLE İLGİSİ — Kıbrıs Türk Maarif Yavru, Lefkoşa 1962.

DAĞARCIK, GEÇTİĞİM KÖYLERDEN NOTLAR — Kutlu Adalı, Lefkoşa 1963.

KIBRIS MESELESİ — Fahir H. Armaoğlu, Ankara 1963.

KIBRIS TARİHİN HİÇBİR DEVRİNDE YUNAN ADASI OLMAMISTIR — Vergi H. Bedevi, Nicosia 1963.

ŞEHİTLER ALBÜMÜ — Türk Cemaat Meclisi Sosyal İşler Dairesi, Lefkoşa 1963.

KANLI KIBRIS — Özker Yaşın, İstanbul 1964.

KIBRIS — Türk Milli Talebe Federasyonu ve Milli Türk Talebe Birliği, Ankara 1964.

KIBRIS — Türk Milli Talebe Federasyonu ve Milli Türk Talebe Birliği, Ankara 1964.

KIBRIS ÖZEL SAYISI YAYINLAYAN DERGİLER:

YENİ TARİH DÜNYASI — Sayı 9, cilt 2, İstanbul 15 Ocak 1954.

TÜRK DÜŞÜNCESİ — Sayı 15 - 16 - 48 - 49, Cilt 8 - 9, İstanbul Şubat, Mart 1958

BİLGİ — Sayı 133 - 134, cilt 12, İstanbul Nisan, Mayıs 1958.

TÜRK KÜLTÜRÜ — Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Sayı 14, yıl 2, Ankara aralık 1963.

KIBRIS HAKKINDAKİ YAZILARA GENİŞ SEKİLDE YER VEREN DERGİ VE GAZETELER:

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI — Sayı 109 cilt 5, İstanbul Ağustos 1958.

TÜRK KÜLTÜRÜ — Sayı 15 ve 16, Yıl 2, Ankara Ocak ve Şubat 1964.

CUMHURİYET — Türklere Karşı, Yazar: Vecdi Kızıldemir, İstanbul, 1 Ocak 1964 - 7 Ocak 1964 tarihleri arası.

HAYAT — Sayı 11, Yıl 8, cilt 1, İstanbul 5 Mart 1964 (ilâve)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Yıllık abonesi: 12.
altı aylık abonesi: 6
İtiraf.Yurd dışı senelik abone:
3\$, 1£

Yazı İşlerini Füllen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER

SEKRETER: BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres: Posta Kutusu: 46, Aksaray — İstanbul

Basılmıyan yazılar
istenince geri gönderilir
Dizgi ve Baskı: Seri-İş
Matbaacılık Ortaklığı
Ankara Cad. 107 İstanbul

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİRLER

İstanbul

Ankara

İzmir

Adana

Bursa

Diyarbakır

Erzurum

Eskişehir

Konya

Zonguldak

A.B.D.

Almanya (Federal)

Almanya

Avusturya

Avustralya

Belçika

Bulgaristan

Çekoslovakya

Danimarka

Fransa

Hollanda

İngiltere

İspanya

İsrail

İsviçre

İsviçre

İtalya

Japonya

Lübnan

Macaristan

Norveç

Pakistan

Polonya

Portekiz

Romanya

Yugoslavya

Yunanistan

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de

TÜRK TİCARET BANKASI
HİZMETİNİZDEDİR

(Folklor: 31)

EMNİYET SANDIĞI

1 9 6 4

YILI İKRAMIYE TUTARI

900.000 Lira

7 APARTMAN
DAİRESİ

592.000 Liralık

PARA İKRAMIYELERİ

ASIRLIK TECRÜBE,
ARADIĞINIZ EMNİYET,
BOL İKRAMIYE,
SOSYAL HİZMET,
EMNİYET SANDIĞI'ndadır

(Basın: 1459 — 32)

(Folklor: 33)

TÜRKİYE'DE
İLK **florürlü**
DİŞ MACUNU...

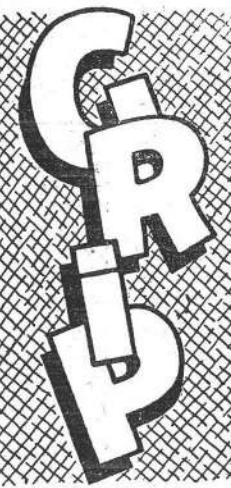
DİŞ MİNELERİNİ SERTLEŞTİRİR ÇÜRÜMELERİ ÖNLER

(Radar: 1 — 34)

SÖT VEREN ANNELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
ÇİN

(Basın: 22297 — 35)

ve NEZLEYE karşı

GRİPİN

Kullanınız

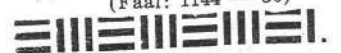

Aldığınız müstahzarın ha-
kiki Gripin olduğunu anla-
mak için GRİPİN markasına
bilhassa dikkat ediniz.

GRİPİN

günde 3 adet alınabilir.

(Faal: 1144 — 36)

Yılın
5 MİLYON LİRALIK
BÜYÜK ÇEKİLİŞİNDE

Erenköy'de

KALÖRİFERLİ

37
apartman daireleri

4 ADET 100.000 LİRA
5 ADET 50.000 LİRA
10 ADET 25.000 LİRA
50 ADET 5.000 LİRA
AYRICA
250.000 TL'ye kadar değerli
tarihi eser ve mücevherler

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Birim: 2675 - A. 1349 - 27)

1964
YILINDA

2.150.000 LİRALIK

IKRAMİYELER

AKBANK

- Lüks apartman daireleri
- Yurdun dilediğiniz yerinde mesken parası
- Hisse senedi ve Devlet tahvil
- Çeşitli ve zengin para ikramiyeleri

(Folklor: 28)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

NİSAN 1964

İÇİNDEKİLER :

Bir Açık Oturum Münasebetiyle	Sadi Yaver ATAMAN
Tire'de Dokumacılık ve Nalıcılık	Gündüz ARTAN
Bir Derleme: Mecitözü (Çorum) Bilmeceleri	Şükrü ELÇİN
Bir Saz Şairi: Yozgatlı Hüzmi	Nizami NEFESLİ
Gölpazarı'nda Yiyecekler	Muzaffer BATUR
Bir Destan: Pilevne ve Gazi Osman Paşa	Osman SAYGI
Narmanlı Sümmânî ve Kağızmanlı Sezai	Nejat BİRDOĞAN
Avşar Ağıtları	Orhan AYDEMİR
Bir Kitap: Daha Daha Nelerim Var..	Prof. Mahmut R. GAZİMİHAL
Gezi Notları: Hersek'in Merkezi Mostar'da.	İhsan HİNÇER
Kıbrıs, Magosa ve Namık Kemal	Mehmet ÖNDER
Kolay'dan Ileng, Tekerleme, Mâmler	Mahmut KADİROĞLU
İstanbul Folkloru: Hacı Tehniyeleri	Münevver ALP
Bir İnceleme: Kıbrıs'ta Türkler	Kerim YUND
Zan Uşaklı Bir Hikâye	Haydar CENGİZ
Kırşehir Masalları 4: Cimri	Veysel ARSEVEN
Bir Masal: Tembel Çocuk ile Padişah Kızı	Faik AKÇİN
BİZE GELEN KİTAPLAR — AYIN OLAYLARI	

SAYI: 177

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEF'A ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ